

Narodnostni princip pa narodna avtonomija.

Slovanskim narodom se v razne dobe, za razne slučaje in strani vsiljujejo čudni teoretiki in proroki, in sicer iz njih lastne srede, kakor od zunaj. Za malenkost jim ponujajo nova načela, a za isto malenkost jim pobijajo drugače daleč na široko priznana, za bistvenosti stvari in del veljavna načela. Taka je tudi z narodnostnim principom in z narodno avtonomijo. Na Slovenskem so imeli v pogledu na narodno avtonomijo že različnih čudakov. Jeden je trdil, da narodna avtonomija bi pomenila pogubo Avstrije; drugi jo je pošiljal v najbolj oddaljeno bodočnost, dasi jo je priznaval kot vzor specijalno slovenskih teženj. Tretji je vstal zadnje tedne, vede se, kakor da bi bil v zadnja leta prespal javno mišljenje na Slovenskem ter se konečno v nemškem glasilu Staročehov še nekako škodoželjno posmehuje rezultatom prvega shoda slovensko-istrskih poslancev zaradi tega, ker niso izrecno izjavili se za zjedinjeno Slovenijo, torej niti za najbolj omejeni obseg narodne avtonomije, ki se ima izvršiti za Slovence in Srbohrvate. A kar je najfrapantnije, je to, da nemško glasilu Staročehov je priobčilo kot danes članek, dokazujoč, da se vrši češkonemška sprava s stališča narodnostega principa, torej v, dasi nepopolnem smislu narodne avtonomije; a kot jutre, spominjajoč se razglasa oktoberskega diploma pred 30 leti, zameta, kar je bilo rečeno včeraj, ko pobija naravnost popolno izvršbo narodnostnega principa, češ, da bi vedle njegove poslednje konsekvencije do razpada Avstro-Ogerske. Oktoberski diplom je čez noč zmešal temu glasilu mišljenje tako, da se z nôva oprijemlje historično-politiških individualitet. A istega dne, ko se dr. Rieger poteguje v posebni komisiji za deželno avtonomijo, popuščajo ga tovariši staročeschi in plemstveni ter glasujejo v interesu deželne avtonomije samo Mladočehi z dr. Riegrom.

Pobijanje poslednjih konsekvencij narodnostnega principa pa se popolnoma zлага z izjavo Florentinskega govora Crispijevega, ki je gledé na sedanje položanje v

pomirjenje zaveznikov trozveze in ad captandam benevolentiam prav kot stari lisjak izjavil se tako-le: *Narodnostni princip v svojem poslednjem izrazu dejanski ne more biti stalno izključno pravilo politiškega in diplomatiškega prava.* In na to stališče se je postavilo nemško glasilu Staročehov. Quanta confusio rerum! V resnici, ako ima publicistika take zmešnjave, taka navskrižja popravljati, pobijati in stvari jasniti, ni čudo, ako koraka le položno naprej. Godi se ji na malem, kakor historiji na velikem, katero na njenih potih vedno zavračajo in preganjajo, da ne more dalje.

Italija se je zjediniła, in zunaj nje so samo kotiči in pičice zemlje, na katerih se govori italijanski. In ti odlomki, ki niso pod Italijo, in ki niso niti popolnoma italijanske krvi, uživajo popolno narodno enakopravnost v Avstriji, kakor trdi prvo nemško liberalno, Italijanom vedno prijazno glasilu, ni nikedar nobeden narod užival v večji meri narodne svobode, nego tu ostali odlomki italijansko-furlanske narodnosti. V Italijanih italijanskega kraljestva se torej ne more vzbujati čustvo pomilovanja ali nejevolje vsled tega, ker bi trpeli njih soplemeniki zunaj mej, in ko ne bili Italijani politiške jednote, požrešni, da hlepé po tujih zemljah, bi sami zatirali med seboj Irredento, ne pa jo podpihovali, utrjevali in širili med masami. Narodnostni princip sme po takem na Italijanskem po vsem pravu mirovati; politiško in diplomatiško pravo ne potrebuje vznemirjanja ravno zato, ker se narodnostnemu principu ne godi nikaka krivica nasproti prebivalstvu italijanskih odlomkov zunaj Italije.

Crispi se torej lahko izjavlja, da narodnostni princip nima biti stalno izključno pravilo politiškega in diplomatiškega prava. Drugače bi morali Crispi ali njegovi nasledniki prepirati se stalno z vsem svetom, ker Italijani so po peščicah in kopicah naseljeni po raznih svetovih, državah in deželah. Italijanski politiki in diplomati morejo po vsem tem mirno spat, in so oni sami krivi,

ako jim Irredenta narašča v večih merah, nego more utrpeti zunanja zveza.

Iz tako ugodnega položaja italijanskega kraljestva, kakor v obče romanskih držav, pa ne sledi, da bi se dajali drugi narodi zavajati po izjavah romanskih državnikov in politikov. Oni sami se ne ravna po teh izjavah, ob mejah z našo državo biva nekaj tisoč Slovencev znanih pod imenom Rezijanov, ki spadajo sedaj pod Italijo. Ta peščica slovanskega prebivalstva gotovo ne dela nevarnosti Italiji, ki se šteje k velesilam, in ki šteje okolu 30 milijonov duš. In vendar se izvaja narodnostni princip do poslednjih konsekvencij nad to peščico italijanske narodnosti v povečanje in na korist. Jednako tira Nemčija narodnostni princip do onih posledic, vsled katerih se sistematiški in strogo ponemčujejo milijoni slovanskega prebivalstva poljske in lužiško-srbske narodnosti. Ta mogočna država, ki se ponaša z najboljšo armado na svetu, pač bi se ne mogla bati, da ji bodo slovanski ostanki nevarni nasproti 45 milijonom Nemcev.

Narodnostni princip izvrševati do takih posledic Slovani niti ne znajo; to ni več ravnanje po narodnostnem principu zaradi principa samega, ampak posluževati se tega principa kot sredstva zaradi državnih namer. S tujčenjem se pači narodnostni princip, ker se povišuje državni princip nad narodnosti, in s tem se Slovani niso zagrešili ne v prošlosti, ne v sedanjosti. Crispijev opomin velja torej za druge narode in druge države, ne pa za Slovane in slovanske države.

Slovani hočejo sebe samo rešiti v pomanjšanih ostankih iz prošlosti. S teženjem, da bi se obvarovali potujčenja, nadaljnjega potapljanja v drugih narodih držé se oni strogo narodnostnega kot hranilnega, defensivnega, ne pa agresivnega principa. Da imajo Slovani mnogo

vzrokov, bati se nadaljnjega potujčevanja od drugih narodov, je očitno vsemu političnemu svetu, ki se zaveda današnjega gibanja, kjer bivajo Slovani med tujimi narodi in v njih soseski. Zato se pa tudi ne dajo zavesti po Crispijevi izjavi, da sili socijalno vprašanje na površje. Slovonom ni dano baviti se na prvem mestu s tem vprašanjem, ker zapadna Evropa ni bila takó milostna, da bi se bili Slovani uredili in zagotovili si svojo narodnost in svoj jezik sredi in okolu drugih narodov.

Germani in Romani so srečnejši; oni so se znali utrditi, da jim ne preti nobena nevarnost gledé na narodnost in jezik. Germani in Romani, ako hočejo, da jim bodo pomagali Slovani reševati socijalno vprašanje, katero trka bolj na njih, nego na slovanska vrata, naj sodelujejo pošteno, da si slovanski narodi najprej zagotové svojo narodnost in svoj jezik; potem bodo imeli Slovani prostejše roke in razvezane moči za skupno reševanje gospodarskih in pred vsem socijalnih zadev.

Tu smo zopet pri narodnostnem principu. Do kam naj seza ta princip za Slovane? Poudarjali smo že, da Slovani niso tujčili in ne marajo tujčiti tujih narodnostij z narodnostnim principom. Oni se držé krščanskega načela, da ne delaj svojemu bližnjemu, česar ne želiš, da bi delal on tebi. Oni se držé naravnega, ki je zajedno božje pravo, da noben narod ni dolžen hlapčevati na korist sosedu, kakor je Palacký odločno branil narodna prava vsakega naroda posebe. Pač pa se hočejo Slovani braniti, da ne poginejo v tujih narodih, kakor se je to godilo seštevno v prošlem tisočletju od Karola naprej, za nemško narodnost Velikega. V tem smislu torej ne potrebujejo Slovani nikakega svarila, da naj ne izrabljajo narodnostnega principa predaleč.

(Konec pride.)

Varijacije o poklicu Avstro-Ogerske.

Ni bilo in je ni države, kateri bi bili pripisovali in prilagali toliko in takó raznovrstnih poklicev, kakor Avstriji, t. j. sedajni Avstro-Ogerski. Nemci so nekaterim njenim deželam mnogo poprej, nego je obstajala, prideli ime Ostmark s poklicom, da bi jih ta granica varovala pred drugimi, seštevno divjimi narodi. To ime Nemci z nova oživljajo ter je prisvajajo celokupni naši državi s spremenjenim namenom, češ, da je ali da naj bi postala mejna nemška država, takó rekoč mejnik skupnih nemških zemelj. V tem smislu delujejo nekatere stranke v naši državi, pa tudi zunanji Nemci opisujejo stvari takó, kakor da bi bilo naše cesarstvo že popolnoma nemško. Nato, da bi Avstro-Ogerska postala zares nemška, je napravljena tudi vsa politika nekaterih strank in zunanjih nemških politikov.

Znano je, da je dobivala Avstrija zadačo, braniti krščanske narode proti Islamu, dasi so njo samo va-

rovali pred Turki slovanski narodi, ki so bolj proti vstoku od nje. In tudi ko je zares sama bojevala se proti Turkom, pomagali in pridobivali so ji najbolj zmage slovanski narodi s slovanskimi vojskovodjami, dejanskimi vojvodami.

V dobah turškega drenja proti zapadu so se narodi, ki sestavljajo sedaj Avstro-Ogersko pridruževali in konečno po pogodbah združili z Avstrijo, da bi se skupno varovali proti zunanjim sovražnikom ter toliko lažje in svobodniše razvijali na znotraj. V istih dobah gotovo niso mislili narodi, ki so se zjedinjali pod zaščito Habsburžanov, da bo hotel kak narod izmed njih gospodovati nad ostalimi, združenimi narodi. Zjedinjili so se namreč svobodno s svojimi pravi, s poročti, da se bodo varovala prava vsakega naroda, pod uslovji, da na znotraj ne bo kak narod gospodoval nad drugim, temveč da bodo skupno varovali se na zunaj.

Pozneje so prišli sicer na misel, da bi upravo naznotraj zjednačili potom jezika in drugih naprav. Od iste dobe so skušali državniki in nemške stranke iz Avstrije preustrojiti centralistično državo po nemškem kroju, z nemškim jezikom, z nemško upravo. Razni poskusi na to stran so se pa ponesrečevali. Narodi so se bolj in bolj začeli zavedati izreka: „Justitia regnorum fundamentum“ ter so se začeli protiviti nameram, katere so nasprotovale zgodovini naše države, zgodovinskim pravom posameznih narodov in naposled naravnemu pravu, katero ima vsak narod posebe.

Naravno narodno pravo je oživel, in to je porodilo razglašanje narodne enakopravnosti. Nadejaje se, da se princip narodne enakopravnosti ne samo razglasi, ampak tudi dejanski izvrši, izrazil se je pred 40 leti Palacky, da, ko bi Avstrije ne bilo, bi se morala vstvariti. Ko so se narodi brez izjeme potegovali za svobodo, menil je tudi otec Palacky, da v tedanjem navdušenju za svobodne ideje je nekaj trajno podstavnega. Toda on se je motil, obžaloval je to zmoto, izvedel potem tudi posledice o svojih zmotah.¹⁾

Videl je Palacky, da nemška glavna stranka v Avstriji prezira narodno enakopravnost, da hoče ta druge narode podjarmiti in ponemčiti. In ker ni šlo to s centralizmom, ogrela se je ista stranka za duvalizem, in že leta 1864, kakor je tiskano v Palackega člankih (str. 51) je zabeležil češki „Národ“ naslednje žuganje: Glavna stvar Dunajskih gospodov politikov, ko je z njih modrostjo pri kraju in si ne vedó več svetovati, je vedno duvalizem. Ako nam Vi Čehi, ne boste poslušni, napravimo Madjarom (Ungarn) koncesije, jim damo vstočno polovico na svobodno razpolaganje, obdržimo zapadno polovico za nas, in jo bomo centralizovali še intenzivniše, nego doslej. Potem bodo, kar se razume samo po sebi, v vstočni polovici še bolj neomejeno madjarizovali in v zapadni germanizovali. . . .“

Nadaljni stavki ostro obsojajo take namere madjarizovanja in germanizovanja ter pravi, da take namere so obrnene naravnost proti državi in dinastiji. Palacky pa pristavlja: „Sicer pa vemo iz skušnje, da omenjena načela niso nikakor nova, niti ne tuja onim gospodom, ki se oduševljujejo sedaj nad našim oficijalnim liberalizmom in konstitucionalizmom; videli smo, da so bili že l. 1848 pri polnem delu. Tedaj je mogla Avstrija, tedaj je mogla dinastija videti, kdo so bili najboljši prijatelji Avstrije in njene jednote in so tudi še sedaj.

Ali niso morda tedaj politiki onstran Litve, kakor tudi glasovodje Dunajskega občega mnenja, ki se tudi

danes¹⁾ vedejo kot največi prijatelji dinastije in kot jedini patrijoti Avstrije in nas razvpivajo kot separatiste, zapisali duvalizma na svoj prapor? In ali niso morda hoteli tedaj očitno raztrgati Avstrijo na dve polovici in priklopiti jedno polovico nemški državi, o kateri se še ni vedelo, ali bo postala ljudovlada ali pa prusko cesarstvo, iz druge polovice pa ustanoviti samostalno kraljestvo Ogersko?“ . . .

Po takem ni novo, kar piše „Pester Lloyd“ meseca oktobra 1890, ko pravi: „Možnost duvalistiški vladati *Astro-Ogersko* je osnovana na predpostavi (predpolaganju), da v vsaki državni polovini jedna narodnost pridržuje prevlast političko (die politische Vorherrschaft). To pa že ni več v Avstriji, no mora se postaviti, ako noče duvalizem izgubiti svojo „raison d'être.“

Odkar so zasnovali duvalistiško obliko v dotlejš celokupnem cesarstvu, so pravo namero tega ustroja bolj ali manj prikrivali s pačenjem občega mnenja. Vse prikrivanje pa ni izdalo nič, ker tradicije od l. 1848 in poznejše namere nemške liberalne stranke se niso pozabile; Slovani, sosebeno tudi Čehi niso nikdar pozabili, kakó odločno je obsojeval Palacky z drugimi politiki vred namero, vstvariti duvalizem. A še najočititnejše govoré dejanja, ker žuganja nemških psevdoliberalcev se izpolnjujejo bolj in bolj, od kar je dobilo duvalistiško obliko cesarstvo. Nemška liberalna in madjarska gospodujoča stranka se podpirati druga drugo, in v Nemčiji, kjer dobro razumejo namere teh strank, so tudi prijazni nemškim in madjarskim glavnim strankam. Nemška, poprej centralistična stranka pa je privolila v duvalistiško obliko in jo podpira jedino zaradi tega, da bi mogla toliko laže zmagati v tostranski polovici. Ker se ji ni posrečil centralizem nakrat nad vsem cesarstvom, namerja ga uresničiti s pomočjo duvalizma. V Cislitaviji uporablja vsa sredstva, da bi kar možno centralistiški zavladovala nad Slovani, centralistiški v smislu germanizacije.

V ta namen je izročila ista stranka začasno gospodstvo Poljakom nad gališkimi Rusi in podpira iz istega vzroka Italijane na slovanskem jugu, v Primorju in Dalmaciji. Nemški nacijonanci, ki so odkritosrčniši, naravnost zahtevajo, da se odtrga Galicija in Dalmacija od tostranskih dežel; to seveda bi bilo samo začasno, kakor se podpira duvalizem samo začasno. Duvalizem bi namreč nemške stranke in tudi zunanji Nemci podpirali samo dotlej, dokler bi ne izvršili germanizacije nad tostranskimi Slovani. Da je madjarsko gospodovanje samo začasno in samo sredstvo za namen, to vedó nemške stranke dobro, pa tudi madjarski politiki, ki pa se prostovoljno bližajo germanizaciji.

Kar dejanski izvršujejo, da gospodujejo Madjari

¹⁾ Kakó je mislil Palacký od 1848 naprej do 1865, predočil je potomstvu v nekaterih člankih, ki so zagledali beli dan od 9. aprila do 16. maja v češkem listu „Národ“ pod zaglavjem „Idea státu Rakovského“. Ti članki so združeni tudi v nemškem prevodu v brošuri „Oesterreichs Staatsidee“. Verlag Köber. Prag 1866.

¹⁾ To je pisal Palacký 1865, moral bi pisati l. 1890 pa ravno tako.

tam, in da hočejo gospodovati Nemci tu, izjavljajo sedaj očitno, kakor je to storil „Pester Lloyd“. Duvalizem zahteva gospodstvo Nemcev na jedni strani, Madjarov pa na drugi strani. Takó razglashajo sedaj brez prikrivanja zadačo duvalizma.

Začetkom tega meseca se je izjavil še Crispi o zadači Avstro-Ogerske. On trdi, da Avstro Ogerska, ki obseza vse narode in ne zavira nobenega, da bi se odlikoval, bi se morala vstvariti, ko bi je še ne bilo. Zajedno pa pravi, da je Italijanom največ do tega, da se Avstrija vzdrži, da bi varovala jih (Italijane) pred slovanskim preplavljenjem. Izjave „Pester Lloyd“, ki pa niso nič novega za Slovane, in pa sedanjega voditelja italijanske politike so najnovejše varijacije, ki hočejo izražati poklic Avstro-Ogerske.

Ako primerjamo te varijacije, razvidimo takoj, da se njih pomen izključuje, in izjave Crispijeve zopet same oporekajo druga drugo. Ako bi bila zadača Avstro-Ogerske, soglasno s „Pester Lloyd“, ta, da bi gospodovali v Cislitaviji Nemci, v Translitaviji pa Madjari nad ostalimi narodi, bi to nasprotovalo misli Crispijevi, da se more v Avstro-Ogerski svobodno razvijati in brez zavire odlikovati vsak narod, ki ga obseza cesarstvo.

Dvoje je možno misliti o izjavi Crispija, da bi bilo treba Avstro-Ogersko ustvariti, ko bi je še ne bilo: da ta potreba izvira ali iz tega, da se vsi avstro-ogerski narodi že morejo svobodno razvijati, ali pa da bi morali tako svobodo razvijanja imeti. Prvo je neresnično, ker se nekateri teh narodov morajo še le boriti, da bi dosegli tako svobodo; drugo pa je potrebno, ako meni Crispi, da je možno obstati Avstro-Ogerski jedino z uslovjem, ako se morejo svobodno razvijati pojedini narodi.

Crispi želi po svojih izjavah mogočne Avstro-Ogerske, da bi bila Italijanom v zaščito proti preplavljenju slavizma. Ni verovati, da bi mislil Crispi, da bi mogla biti Avstro-Ogerska mogočna, ako bi ne obsezala zadovoljnih vseh svojih narodov. Crispi, ki pozna značaj in mišljenje italijanskega naroda, ne more si misliti mogočne Avstro-Ogerske brez svobodnega razvijanja vseh njenih narodov; po takem mora želeči, da bi Avstro-Ogerska utrdila se na znotraj s tem, da bi zadovoljila svoje narode s popolno podelitvijo narodne enakopravnosti. Ako je Crispi odkritosrčen, kakor menijo gotovo oni, ki so odobraval njegove izjave ravno gledé na Avstro-Ogersko, mora dosledno želeči, da bi Italijani, ki bivajo v Avstro-Ogerski, ne zavirali svobodnega razvijanja slovanskih narodnostij, kakor to delajo po primorskih deželah, oziroma tudi po Dalmaciji. Crispiju pa more tudi še manj ugajati izjava „Pester Lloyd“, ki naravnost razglasha princip, kakor da bi bil zavisen obstanek Avstro-Ogerske od gospodstva dveh narodov: od gospodstva Nemcev v jedni polovini, od gospodstva Madjarov pa v drugi polovini cesarstva.

Takega uslovja, take zadače Avstro-Ogerske nikakor

ne more odobravati Crispi, ki pričakuje od našega cesarstva zaščite proti preplavljenju slavizma.

Izjava Crispijeva o potrebi obstanka Avstro-Ogerske ni izvirna, in Palacký vsaj, kateremu pristaje prvenstvo v tem pogledu, se je izjavil o potrebi našega cesarstva v popolnoma drugačnem smislu, nego nemško glasilo gospodujoče stranke madjarske. Palacký je videl potrebo obstanka celokupne naše države jedino pod uslovjem, vsled katerega bi se smel vsak avstrijski narod svobodno razvijati v smislu narodne enakopravnosti. „Narodno pravo“, trdi Palacký,¹⁾ je naravno pravo, noben narod na svetu nima pravo, zahtevati od svojega soseda, da bi njemu v prid žrtvoval sam sebe, noben narod nima dolžnosti, da bi se zatajil ali žrtvoval na dobiček soseda. Narava ne pozna gospodujočih in kakor si bodi hlapčujočih narodov. Da bode vez, ki zvezuje več narodov v politiško celoto, trdna in trajna, ne sme noben teh narodov imeti vzroka bojazni, da izgubi z zvezo kako svojih najdražih svetinj, temveč mora se vsak nadejati, da najde zaščito in brambo, kedar bi posezal kak sosed v njegova prava; potem se bodo narodi tudi podvivali, dati osrednji oblasti tako moč, da bo mogla tudi izdatno dati tako brambo.

Kaka razlika je pač med izjavo in nazoni Palackega in pa izjavo „Pester Lloyd“, in kakó se ujema vedenje madjarske gospodujoče frakcije z nazoni o svobodi in enakopravnosti narodov?

Crispi gotovo bi ne odobraval takih nazorov, ako bi jih poznal, če zares odkrito misli o Avstro-Ogerski. Palacký pravi, da jedino sovražniki našega cesarstva in presvetle dinastije bi utegnili razglashati take nazore, kakor „Pester Lloyd“.

Ako bi pa menil Crispi, da je avstro-ogerska potrebna proti preplavljenju slavizma v smislu, da bi bilo potreba v naši celokupni državi zatirati slovanske narode, bi bil nedosleden v rabljenju načela, katero je v prošlosti rabil za Italijane, in pa bi kazal, da ne pozna sestave avstro-ogerskih narodnostij. Slovanom avstro-ogerskim ni potreba našega cesarstva preplavljati; kajti oni so že preprosto tukaj, in to tisoč let in še mnogo vekov zraven. Oni avstro-ogerske ne preplavljajo, temveč se samo branijo v ostankih, kolikor niso še preplavljeni od drugih narodov. Ako trdi ali zahteva Crispi, da se razvijajo brez zavir vsi avstro-ogerski narodi, mora pač najbolj želeči, da druge narodnosti ne zavirajo svobodnega razvijanja avstro-ogerskih Slovanov. Naj se obrne na adresu pristašev „Pester Lloyd“, ki dovoljujejo temu razglasu narodno enakopravnost naravnost izključujočih nazorov.

Kolikor pa Crispijeve izjave poznamo od poprej, misli morda on na preplavljenje slavizma od vstoka.

Spominjamo se, da je Crispi jako enfastično zaklical, ni dolgo temu, da on bode varoval, da Rusija

¹⁾ Vide „Oesterreichs Staatsidee“, str. 83.

ne bode motila vode sredozemskega morja. Po tem je soditi, da je imel Crispi pred očmi Rusijo, ko je privel avstro-ogerski zadačo, da bi varovala Italijana pred preplavljenjem slavizma. Ako je mislil nato, je konstatovati, da Rusija in ruski narod ne namerjata preplaviti zapada; ruski narod ima dovolj opravka sam seboj, ima dovolj prostora na lastnih zemljah in ima tudi odprto in neomejeno pot dalje proti vstoku, v tem ko bi mu bilo pot na zapad s težavami še le delati. Na zapadu Rusi ne iščejo ničesar; Rusi po največ sočustvujejo s krvnimi brati, naj si bodo na zapadu ali na jugu, in tega jim ne zabrani nobena sila. Rusi niso iznašli niti besede „Dren na zapad“, kakor je znan in očividni „Drang nach Osten“ od druge strani, od drugega naroda. Rusi niti ne o vmešavati se v zadeve zapadnih Slovanov; kajti trdijo, da, ko bi se godilo zapadnim Slovanom dobro, bi ravno takó pozabljali na Ruse, na slovansko kulturo, kakor pozabljajo celó hvaležnost izkazovati Bolgari Rusom in Rusiji. Ruski politiki celó naravnost izjavljajo, da bi v avstro-ogerski zadali Rusiji največi vdarec, ko bi zadovoljili tu Slované z izvršbo narodne enakopravnosti. Rusi trdijo po svojih glasilih, da avstro-ogerski Slovani bi popolnoma pozabili in prezirali Rusijo in Ruse, ako bi uživali popolnoma svoja prava za svobodno narodno razvijanje.

Tudi s tega in ravno s tega stališča se torej avstro-ogerski ni bati preplavljenja panslavizma, toliko manj pa Italijanom, katerih Rusi niso zavirali nikdar, pač pa jih podpirali v narodnih težnjah že zaradi principa narodnostnega, kateri pri Rusih ni samo na papirju nasproti drugim narodom, kakor v nekaterih zapadnih državah.

Morda je mislil Crispi ravno takó, kakor Rusi, ki trdijo, da avstro-ogerski Slovani bi se niti ne zmenili za Rusijo, ko bi uživali popolno narodno enakopravnost. Ako je mislil tako, potem bi storil svojemu preverjenju veliko uslugo, ko bi se obrnil do privržencev „Pester Lloyd“ ter jim pokazal nevarnost, katera tiči v razglašanju nazorov, narodno enakopravnost izključujočih. In ker je duvalizem dejanski tak, kakor ga označuje „Pester Lloyd“, bi Crispi, ako je dosleden, moral celó izjaviti se proti takemu ustroju našega cesarstva. Ali tu bi Crispi naletel na odpor svojih zaveznih prijateljev v Nemčiji, kjer pomagajo podpirati avstrijski nemški liberalni stranki obliko duvalizma. Iz tega pa je razvidno, kake nedoslednosti tiče celó v državnikih, ki so vsaj na zunaj, z besedami, odločni pristaši „lige miru“.

Nam pa je tu konstatovati, da duvalistiška oblika sama sebe pobija, sama sebi oporeka. V avstro-ogerski imamo slavnega vladarja, ki hoče vladati „viribus unitis“; to pa izključuje gospodstvo jednih narodov nad drugimi, ker geslo „viribus unitis“ zahteva nepohabljenih sil vsakega naroda posebe, ne pa da bi se slabile z gospodstvom drugih narodov.

V Avstro-Ogerski odmeva vedno državnikom „J ustitia regnorum fundamentum“, in ta J ustitia izključuje gospodstvo nekaterih narodov nad vsemi drugimi narodi.

Zgodovina nastanka Avstrije, sedanje oficijalne Avstro-Ogerske, spominja na to, da so se narodi svobodno zjedini pod zaščito Habsburške dinastije za skupno brambo na zunaj, za svoboden razvoj pa na znotraj; to pa zahteva zadovoljne, krepke narode za skupno brambo ter izključuje gospodstvo jednih narodov nad drugimi, in ni niti možno narodov okrepiti za skupno brambo na zunaj, ako ni podeljena svoboda vsakemu narodu na znotraj.

V Avstro-Ogerski je naposled zajamčeno pravo narodne enakopravnosti, tu po narodnostnem ustavnem členu, tam, na Ogerskem pa po narodnostnem zakonu. Duvalizem pa, kakor ga umeva „Pester Lloyd“, in kakor ga hoče izvrševati liberalna madjarska in nemška stranka, vsaka v odločni polovici cesarstva, izključuje to ustavno pravo, ki je zagotovljeno vsakemu narodu, in takó je zavrniti ali take zadače duvalizma, kakor se razglašajo v „Pester Lloyd“, ali pa je uničiti dotični narodnostni člen osnovnih zakonov v Cislitaviji in narodnostni zakon v Translitaviji. Ker pa je narodna enakopravnost podeljena svečano od Nj. Veličastva cesarja Fran Josipa zanj in za njegove naslednike, ne ostaje iz podane alternative drugega, kakor da državniki in najviši krogi odločno zavrnejo ne samo take z ustavami protivoslovne nazore pristašev „Pester Lloyd“, ampak tudi spravijo v soglasje dejanja ter tu in tam izvrše v neprekršeni meri narodno jdnakopravnost vsem narodom. Samo takó bodo besede Crispijeve resnične, da se ne zavira noben narod v Avsto-Ogerski ter da se more vsak teh narodov odlikovati. Samo takó bo Avstro-Ogerska zaščitnica na zunaj, če tudi ne v Crispijevem smislu, pa v smislu, da bodo Avstro-ogersko iskali in jo s ponosom imenovali svojo zaveznico, ne pa, da bi jo hoteli ponižati v vazalsko položenje, kakor je to večkrat razvideti iz zunanjih nemških listov.

Avstro-Ogerska nima in ne more imeti zadače, pospeševati „Drang nach Osten“, ker to zadačo izvršujejo jako marljivo drugi, celó tako, da se je v gospodarskem pogledu že sami Avstro-Ogerski upirati temu „Drangu“.

Avstro-Ogerska je sredi zapadne in vstočne kulture, če se stvari premislijo prav, je zapadna kultura njej nevarniša od vstočne. Avstro-Ogerska obseza sama življe teh dveh kultur; življi vstočne, slovanske kulture premagujejo življe zapadne kulture. Že zaradi tega ji ni uničevati vstočne kulture, ako noče slabiti in oslabiti večine svojih narodov, svojega prebivalstva. Avstro-Ogerske zadača je bila in je, varovati in razvijati svoje narode na narodnih podstavah, torej na podstavah naravnih prav, narodne enakopravnosti, narodne avtonomije. Narodna avtonomija je refrén, ki se bode ponavljal zopet in zopet, naj se spreobračajo variacije o zadači Avstro-Ogerske

kakor koli in v kakoršnem si bodi smislu. Vsi dosedanji poskusi so se ponesrečili, kedar so se oddaljevali od tega cilja; duvalizem naravnost sili državnike do zbližanja k narodni avtonomiji; na to silijo pa tudi poskusi sprave na Češkem. Avstro-Ogerska ima svojo zadačo v zgodovini, v naravnem pravu in zahtevah

sedanjosti: v popolni izvršbi narodne enakopravnosti; v tem smislu je izrazil potrebo Avstro-Ogerske veliki patrijot Palacky; še le p o t e m se dá izraziti ista potreba tudi v drugih smislih in zvezah, če tudi ne po željah Crispijevih.

Bratje med soboj.

V julijskej knjižki svoje „Russkoje Obozrenije“ podaja spis g. Spectatorja pod zaglavjem „Naši bratja“. Spis ta govori o nas, Slavjanih, živečih zunaj Rusije, in uči, kakó gledamo mi na Rusijo, in kako mora ona na nas gledati.

Pisatelj omenjenega spisa ni sam živel med Slavjani, no o njih „kulturnih i političeskikh idealah“ je le slišal in čital. No vselej, kedar je o njih „slišal ali čital“, prihajale so mu na um besede „nekega“ činovnika v srbskem ministerstvu vnanih zadev, katere je ta „neki“ činovnik, katerega imena se gosp. Spectator „ne more“ vspomniti, govoril „nekemu“ ruskemu dobrovoljcu v 1876. l., in katere je ta dobrovoljec pisal potem svojim prijateljem v Moskvo. Besede, katere je govoril srbski činovnik ruskemu dobrovoljcu, se glasé: „Rusija ima dolžnost, osvoboditi nas (Srbe) od azijskega iga (jarma) in vrniti nam naše prejšnje položnje v Evropi; mi pa potem izrazimo svojo hvaležnost Rusiji ravno tistim potom: mi jej pomoremo vstopiti v našo evropejsko civilizacijo“.

„V teh besedah nižega srbskega činovnika, zaključuje se, je obsežena prava točka zrenja vsega južnega in in zapadnega Slavjanstva na Rusijo,“ trdi g. Spectator.

Na teh besedah je osnovan ves spis o nas Slavjanih. „Rusija je avstrijskim in turškim Slavjanom ne cilj njih stremljenij, kakor si mi včas domišljamo, pravi g. Spectator, nego le sredstvo k njih evropeizaciji. Po njih pojmi mora jim Rusija pomoči, preiti iz slavjanske kulture v zapadnoevropejsko kulturo (str. 375).“

Mi torej smo se naveličali slavjanske kulture! No na ravno tistej strani, 10 vrstic niže, kramlja gosp. Spectator: „Vse oni (Slavjani) ostalij Slavjanim liš (le) po imeni, jazykú i nekotorim običajam, sobranjajemim, radi kurjoza, na skolkjo oni ne protivorečat zapadno evropejskemu vkusu; na samom že dělě (v resnici pa) oni davno uže ot slavjanskoj kulturi otórvani (odtrgani) i do mozga kostěj germanizovani“. V jednej sapi torej gosp. Spectator tvrdi, da terjamo od Rusije, da bi nas odtrgala od slavjanske kulture, in da smo od te kulture uže davno odtrgani, da smo germanizovani do mozga kostij in da smo Slavjani le po imeni.

„Oni so ponosni na to, da se borijo proti germanizaciji, no stvar je ta, da pod germanizacijo razumevajo

samo nemški jezik in politično zavisnost od Nemcev, ki se jim navezujeja,“ pravi g. Spectator.

V čem pač sestoji germanizacija, ako ne v tem, da se nam vsiljuje nemški jezik in politična zavisnost od Nemcev? Ali naj se nam navezuje še luterstvo in grahova klobasa, da bi se moglo reči, da se borimo Slavjani proti kulturi? Nemški jezik in politična zavisnost od Nemcev, to je pač p o t, po katerem se nas ima raznarodovati in vreči v objetja nemške kulture.

Gosp. Spectator je preverjen, da Mladočehi, katere „mi“ (Rusi) štejemo za pobornike slavjanske ideje, bodo gledali na Rusijo ravno tako oholo, kedar dobodo avtonomijo, kakor gleda kak Stambulov ali Vamberry. Rusija bode zá nje ravno taka „Azija“, kakor je za Nemce; oni ne bodo z Rusijo imeli „ničegò obščago“, in bodo Rusiji ravno tako tuji in sovražni, kakor so — Poljaki. (str. 375 spodej.)

Avstrijsko praviteljstvo, modruje dalje gosp. Spectator, kaže občudovanja vredno kratkovidnost, da se protivi narodnim težnjam slavjanskih narodnostij iz straha pred panslavizmom. Panslavizem v smislu solidnosti slavjanskih narodnostij v borbi z germanizmom, obstajal bode le tako dolgo, dokler se bode vela ta borba; ko pa dobodo slavjanski narodi svoj parlament, svoj jezik v školi in cerkvi in svojo „krono“; tedaj se ne bodo brigali drug za druga, za Rusijo pa najmanj. Oni ne bodo poddržavali (podpirali) med seboj solidarnosti, vo svoje „slavjanske prepire“ „kotorimi vse mi proslavilij vo vse-mirnoj istoriji, i kotorija prekratilij toljko (le) tam, gđě slavjano-ruskija plemenà sobralij pod jedinodr-žavnim skipetrom Rossiji.“ (str. 376.)

Iz poslednje trditve dalo bi se zaključiti, da v Rusiji cari „tišj da gladj da božja blagodatj“. V resnici pa pa me je mnogoletno prebivanje v Rusiji poučilo, da neka vrsta Rusov, h katerej spada gospod Spectator s pristaši, utopili bi Poljake najraje v žlici vode; prepričal sem se dalje, da lepa večina Poljakov ruje in ščuje proti „jedino-državnemu skipetru Rosiji“ in je vselej gotova stvoriti jej vsako grdobó. Tudi košček nerazumljivega sovraštva Velikorusov k Malorusom in Malorusov k Velikorusom našel sem še prve leta mojega prebivanja v Rusiji. In kako se vedejo takozvani konservatori ruski proti takozvanim liberalom: rognjam in psóvkam in in-sinuacijam ni ni konca ne kraja; celó v imenovanej ju-

lijske knjižki „R. Ob.“ na str. 400 tvrdi se, ko se govori o procesu ruskih teroristov v Parizu, o zvezi liberalov ruskih s teroristi — insinucija, ki pač ne priča o posebnej poštenosti klike g. Spectatorja. „Calumniare audacter“ je v Rusiji v polnem hodu pri takozvanih konsekvatorjih; in taki ljudje pač niso poklicani, učiti slavjanske narode Avstrije o solidarnosti.

V dokazateljstvo (dokaz) svoje trditve navaja „vojno“ med Srbijo in Bolgarijo, katero sta začela ta dva narodiča takoj, ko sta se „osvobodila izpod tureckago iga i dostigla svoje avtonomiji“. No v resnici vzrok tej vojni (pravilneje: temu tepežu) ni bila avtonomija, no čisto drugi faktorji: ne narod srbski je vel vojno, no kraljiček Milan proti volji naroda. Ko se je oddaljil Milan, začel je srbski narod hoditi zopet po svojem narodnem slavjanskem potu, in ne gledé na svojo „avtonomijo“ je novo praviteljstvo dajalo mnogo dokazov ljubovi k Rusiji in je zaščičalo nezavisnost srbskega naroda proti vsem pritezanjem od zunaj, doli do znamenitega „svinjskega vprašanja“. Evropeizacija je cvetla v Srbiji sosebno v ono epoho, ko se je „avtonomija“ tep-tala z nogami.

Gosp. Spectator poroča dalje na str. 376: „Ravno tisto (to je bratski tepež) predstoji tudi slavjanskim narodnostim Avstrije, ko bodo avtonomne: sovražile bodo veliko bolj druga drugo, nego živéce poleg njih Nemce, kateri bodo tudi zanaprej (!) za-nje „idealom

jevropejskoj kulturi“. Čehi budut otičátsja od Nemcev toliko tem, čto budut govoritj po češski, a tē (Nemci) po neměcki, čuvstvovatj že oba naroda budut po jevropejski — in z enakim prezrenjem bodeta gledala na one milione Rusov, ki ne samo govoré, no i mislijo i čuvstvujejo po ruski.“ (str. 376.)

Očividno, v tem proroštvu ne govori že prorok, no oslica. Pravih prorokov v sedanje čase ni; soditi o bodočnosti pač moremo na osnovanju kakih neoprovrgljivih faktov, ki nam služijo kot premise k izvestnemu zaključenju. Teh faktov pa g. Spectator ne nahaja v českej zgodovini; zato si on dovoljuje primer srbsko-bolgarskega tepeža, katerega pričine (vzroka) on, kakor sem omenil zgorej, popolnem ne razume, kajti pripisujejo jedinstveno njih avtonomiji, dočim vzroka ravno avtonomiji v račun staviti ne gre.

„Roznica (razlika) med Staročehi, ki so toliko bolj posledovateljni (dosledni) in naravni v svojih neměckih simpatijah, nego Mladočehi s svojim slavjanskim praporom, je le ta, da Rieger hoče izprositi avtonomijo od Nemcev, Gregor pa izpuliti jim iz rok; no i Mladočehi i Staročehi stremé se le „k političeskoj i lingvističeskoj avtonomiji Čehiji.“ No ko dobodo avtonomijo, bodeti obe stranki živeli z Nemci „duša v dušu“ in vkupe z njimi smejali se nad „otstalimi ruskimi varvami“ (str. 377.).

(Dalje pride.)

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубаха.

Narodna pogovorka.

Nemško-češko sporazumljenje odkliknilo se je celo v Petrogradu s tem, da je začel izhajati nov slavjanofilski list, kateremu se postopanje Staročehov za vsem ne dopada, pač pa popolnoma simpatizuje Mladočehom v njih politični borbi. „Slov. Izv.“, glasilo Petrograjskega „slov. blagotvornega Obščestva“, prinesla so nekoliko spisov, kateri slišijo najbolj nekemu g. Vacliku,¹⁾ rodom Čehu, prijatelju dr. Riegra, dopisniku iz Petrograda v „Politik“, sodelajočemu tudi v „Slov. Izv.“ Ti spisi so bolj ali menj odobravalj politiko Staročehov, katera ne samo Rusom, no i sploh slovanskim politikom brez mreže na očeh ne more ugajati. Govorimo seveda o takih Rusih, kateri seznajajo svoje slovansko ime, kateri gredo po stezi, do zdaj pač še trnisto (trnjeveje, slovanske vzajemnosti, javljajoče se v splošnosti političnih teženj v okviru možnosti. Iz takih Rusov, iz istinih slovanskih politikov, nekaterim pisava g. Vaclika ni mogla ugajati, i, dasi na ves svet niso zavpili: „stojte! To je izdaja!“ vendar so sklenili, da za naprej ne bodo šetali za „Slov. Izv.“ bezglasno. Da bi torej v samem „Obščestvu“ i njegovem glasilu ne kalili mira, treba je bilo jim gledati se za novim listom, kateri bi tiral nepristrastno, pa čisto slovansko politiko, brez ozirov na privržence avstrijskega Slovanstva! Ta list so našli v

„Благовѣстѣ“, prvonačelno listu cerkovnem, zdaj pa razširivšem krogovor svojega programa i na politiko, i, kakor vidite, politiko narodno, slovansko. Pravimo, da je novi „Благовѣст“ samo razširil svoj program, torej svojega prvega značaja kot lista cerkovnega, razpravljajočega tudi verske teme, ni popolnoma zavrgel. To svedoči prejasno prva njegova številka, izšedša 15. avgusta i imajoča dva spisa cerkovnega zadržaja: „Ищите прежде царствія Божія и правды Его и сія вся приложатся вамъ“ i „Св. Тихонъ Задонскій, какъ учитель народа.“¹⁾ Doslej došlo so nam v roke tri številke; kakor v prvi, takó so tudi v drugi i tretji številki spisi čisto verskega, duhovnega značaja, po dva v jedni, ostali prostor pa animajo članki politično-naučni s čisto slovanskim odpečatom, o katerih bomo gotovo tudi mi govorili v „Slov. Svetu“ ne jedenkrat, ne dvakrat, a kolikor bo možno, mnogokrat, po meri svojih sil i po razmeru predalov „Slov. Sveta“. Iz spisov poslednjega roda, uvidevših do zdaj beli dan, so po našem prepričanju najgošči članki g. A. Vasiljeva „Задачи и стремленія славянофильства“; „Второй прѣздъ нѣмецкаго императора въ Россію“; „Рисъмо изъ Праги чешкой — К. V.“; „Нашимъ западно-славянскимъ братьямъ“ — Krunoslava Heruca; „Хорватское торжество въ Далмаціи“ — P. Rovinskega; „Историческій взглядъ на русско-славянскія отно-

¹⁾ Po „Mosk. Véd.“ Nr. 244 je ta g. Vaclik glavni sotrudnik „Slov. Izv.“; za tem je to publicist, kateremu je slovansko vprašanje v mnogih obzirih temeljito znano, sam pa je krajno pristrasten privrženec Staročehov. Idem.

¹⁾ Prvi članek je nagovor, slovo, pridiga) arhimandrita Antonija, drugi pa sliši g. uredniku F. Četyrkinu, magistru bogoslovja pri Petrograjski duhovni akademiji. Idem.

шения“ — prof. A. D. Gradvoskega; „Памяти А. С. Хомякова“ — zopet A. Vasiljeva itd. Izhaja „Blagovest“ po dvakrat v mesec, prvega in 15. čisla. Ima tudi predal za slovanske pesnike, v kojem priobčuje prevode i životopisne črtice onih. Urednik znači se F. Četyrkin, izdatelj pa N. Filippov; duša i glava pa bo listu dobro znani slovanofil Afanasij Vasiljevič Vasiljev, kateremu se mora pošiljati vsaka tvorina, namenjena za list; naročnina znaša do novega leta 2 rub, za vse leto pa 5 rub., i objave pošiljajo se v „Русскославянскій книжный Складъ Геруца и Домена“, Nevski prosp. Nr. 74.

Morebiti da porečete: „Zopet razdor, zopet nesloga! Rusom pač ne gre davati take primere prepira svojim mlajšim i manjšim bratom, avstrijskim i balkanskim Slovanom.“ Jaz pa takó ne menim, a če bi takó mislil, bi vam o tem listu pač ne poročal ni vrstice.

Na moj pogled to prav za prav ni razdor, ni nesloga, ni prepir, koji mogel bi več škodovati, nego koristiti.¹⁾ Če bi to ne bilo takó, bi privrženci novega lista zapustili „slov. blagotvorno Obščestvo“, bi zapustili tudi „Slov. Izv.“ i, kar je glavno, storili bi to s krikom i šumom, kakor to delajo, žali Bog, prepogosto pri vas razni politični strankarji, če jim kdo kaj spodreče, kar nikomur ne gre v zdravo glavo. Tega pa tukaj ne vidimo nikjer, v vseh številkah, do zdaj izšedših, ni razžaljivega slova po adresu

¹⁾ Po mojem je to le rast ruske misli, katera si je bolj odločno ustanovila končno rusko-slovansko svrhu.

„Slov. Izv.“ i njih zapravlil-urednikov. Pojavil se je prvi broj lista s prelepim i pohlevnim programom, nikogar ne zadeva, samo pravi med drugim naslednje: Namen „Blagovesta“ bo ta: buditi dremajoče v mnogih ruskih ljudeh misli i čustva, zbirati razbredsše i zgubivše se i biti izrazom i sredstvom občenja mislij čuvstev onih ruskih blagočestnih ljudij s čutkim sr-em i dobro voljo, kateri, dasi motijo se, pa vendar iščejo prave poti, kateri živé ne samo od jedinega kruha i skrbé ne sažno za se i za svoje družine, no ljubijo ravno takó i Rusijo, svojo domovino, svoj narod, — ljubijo jih razumno, želé jim zunanjega razcveta, mo-gočnosti i slave, pa še bolj notranje svobode i lepote: utele-senja v njih carstva Božjega i pravice Njegove.“ K-mčna formola pa se glasi: „Taka namera ruske misli, opredelivše se v viših obrazovanih slojih našega občinstva še v 40 i 50 letih, okrščena je bila imenom slovanofilstva, bolj točno pa jo moremo opredeliti imenom ruskega narodnega naprav-ljenja; kajti to napravljenje bolj odgovarja, nego druga, ali bolj resnično rečeno, to napravljenje jedino odgovarja preobladajočemu v ruskem narodu skladu mislij i stroju čuvstev.“

Zunanja obleka novega lista je prav prilična. Tisk je lep, format pa mu je precej velika osmerka, i, ker posamična številka obsega samo dve poli, more ga prebirati vsak Slovan, če le zna ruske črke i ume jih zlagati, kakor to delajo 10letni otroci... Poželimo od vsega srca vspeha novemu borniku za idejo slovansko! Božidar Tvorcov.

Saltikov-Ščedrín kot otec.

Znameniti ruski satirik, katerega životopis smo po-dali lani po slučaju njega smrti, imel je pri vseh svojih literaturnih opravkih vendar dovolj časa, pečati se s svojima otrokama, sinom Konstantinom in hčerjo Jelisa-veto. Po najbolje dokazujejo pisma, katera jima je pisal po letu 1880 in 1881, ko je obitelj Saltikova bila za granico, v Badenu, dočim je on ostal v Petrogradu. Sin je bil takrat star okolo 9 let, hči pa 7 let.

Prvo pismo od 12. maja 1880 slove: Zajavljam vama, da je brez vaju dolgočasno in prazдно. Ko sta bila tukaj, to sta begala in skrivala se v mojej sobi, no zdaj je tu tako tiho, da me je kar strah. In še zajavl-jam, da so naše punčike (kukli) zdrave in cele. Jim je tudi dolg čas, kjer jih nihče ne lomi. In še zajavljam, da je danes Arapka (ravnokar operivša kanarejka, velika ljubimica mladih Saltikovih), ko sem všel v igralno sobo, šel mi na rame, potlej pa skočil na glavo... Kar se tiče krilatke (tudi kanarejka), to je ona še popolnoma gola, no mati uže začjenja letati od nje. Ni sladčic, ni pomeranč, kar sta se vidva odpeljala, v Petrogradu ni več; vse so se odpeljale vsled za vama v Baden. Mislim, da sta že ponovila znanstvo z njimi. Bodita umna in učita se. Jaz bodem hranil vajina pisma, in kedar bo-deta velika, čitali ja bodemo vkupe. Poljubljam vaju oba krepko, prekrepko. Ko bode le možno, priletim. Ne po-zabodita pape.“

To pismo Saltikova je navedeno skoro celo. No odlomki iz drugih pisem so ravno tako karakteristični.

17. maja. „Vajine zadeve so v istem položaju. Punčika leži v posteljici in počiva. Arapka leta čisto kakor da je velik; Benka (otec kanareječne obitelji), vede se z njim ko s tovarišem... Jaz pa zmirom kašljam in zmirom po starem, celo izmisliti si novega nič ne morem. In dolg čas mi je zelo, da ne slišim vajinega milega detskega šuma.“

20. maja. „Sovetujem ti (hčeri), da piši po vrsticah. Poprosi mamo, da bi ona vaju učila po nemški govoriti: zdaj se lahko naučita, potem bode to zelo težno. Jaz cele dni sedim doma, in dolg čas mi je. Celó delati se mi ne ljubi nič. Pticom je brez vaju tudi dolg čas, in Arapka je čisto zdivjal in celo ne nočuje v kletki, a leta spat na peč.“

„Čest imam zajaviti samo,“ piše Saltikov v drugem pismu brez date, da je krilatka ušel iz gnezda, „ma-dame“ pa je zopet začela nesti jajca. Krilatka je premili ptiček, čisto ko Benka, s sivo čopo in sivimi krili. Li-zina kukla vedno vedno spi, nikakor se ne da razbuditi.

Kostja, ali si nehal vrteti se. Pazi, ko pridem in vidim, da se vrtilš (da sališ), to zaplakam. Madame uže tri dni sedi na jajcih; no koliko je jajec, ne vem; kajti kedar si koli pogledam, to sedi. Dolgočasno pač sirota provodi leto.“

9. junija. „Danes je „madame“ izvalila jednega majhenega, drugo jajce je pa še celo. Kako naj jima bode ime; Milka in Golubčik. Sicer pa, kakor zapovesta, tako pa bode. Klobuček tvoje kukle, Liza, je cel in skrit

od mola. Ti si lahko spokojna. Zelo vesel sem, da mi pišeš sama, bez diktovka. Tako delaj i zanaprej. Hočem znati, kaj ti sama misliš.“

„Skoro se pripeljem in vsak dan bodem jedno ali poldrugo uro čital in pečal se z vama. Vidim, da sta razposajena brez mene, in nihče vaju ne kaznuje. Jaz bodem z vama hodil in kupoval vama jagode in pil z vama čokolad — to bo moja kazen.“

„O kakih kuklah pa pišeta? Kake kukle vama morem pripeljati odtod? Ali ne bode boljše, kupiti jih tam ali pa v Parizu, kjer so kukle i lepše i ceneje. Ako pomislita, menim, da se soglasita z menoj. Liza, da-si me ti nisi poljubila v pismu, no jaz vem, da se to ni zgodilo nalašč, in da si ti gotovo takoj domislila se in me v duhu poljubila. Tudi jaz tebe, mila moja, krepko poljubujem.“

22. maja 1881. „Kostja, črke tvoje so trebuchaste, z „nožkami i rožkami“. Treba je pisati lepše, kajti členu „pisateljskega društva“ je brez tega sramotno oči pokazati na svet. Liza piše mnogo prijetneje, treba jo je dognati. Zelo sem rad, golobčki, da se vama dobro živi. Sprehajajta se in ukoristita si slučaj, da bi se naučila po nemški. Ako se naučita, bodeta pomagala roditeljem za granico, kajti roditelji vajini niso mojstri govoriti po nemški. Meni je tukaj zelo dolg čas; cele dni sedim na svojem mestu in vedno molčim ali pa kašljam.“

V dveh drugih pismih pripoveduje on svojima otrokama pravljico o čudnih priključenjih kanarčikov: Benka, ki je vstopil v gimnazijo, in Arapka, ki si je vzela čizika za moža.

Vsa ta pisma ne terjajo objasnjenij: ona so jasna sama po sebi in lepšajo prekrasni obraz velikega pisa-

telja satirika. Posebno lepo pa se kažejo njegove razmere k obitelji svojej in k literaturi v predpustnem pismu, katero je pisal sinu. Navedem v ruskem jeziku polni njega tekst: „Milij Kostja! Tak kak (ker) ja každij (vsak) denj mogu uméretj, to vot tebe moj zavét (oporočko): ljubi matj i beregí (hrani) jejo; vnušaj (navdihuj) to že i sestré. Pomni, što ježeli (ako) vi ne zberezéte jejo, to vsja semjâ (obitelj) raspadjétsja, potomú što do soveršennoljetija vašego ješčé očenj-očenj (zelo) dalekò. Starajsja horošò (dobro) učitjsja i budj bezuslovno česten v žizni. Vot vsjo. Ljubjaščí tebjâ otéc. Ješčé: pače vsegò ljubi rodnuju literaturu, i zvanije (poklic) literatora predpočitáj vsjakomu drugómu.“

V poslednjem pismu torej Saltikov uči sina: naj ljubi mater in naj to uči tudi mlajšo sestro; naj bode bezuslovno (absolutno) pošten v življenju, naj ljubi rodno literaturo in naj poklic literatora stavi više vsakega drugega poklica.

Kaki lepi nauki! Nekdaj bi se bili dali porabiti tudi med Slovenci, kajti osobno sem znal stebre „narodne strani“ in prvake domoljubja, katerih otroci so se odgojevali po nemški in govorili po nemški med soboj, kar pa se tiče nauka o ljubezni k rodnej literaturi in k spoštovanju pisateljskega poklica, to mislim, da ta nauk ni še anahronističen, kajti ako me spomin ne vara, stavili so se ravno najboljši pisatelji slovenski ne tako davno, da so v paskvilnej publicistiki našej na sramotni stolb. Ta grenka osoda zavedla je Levstika, Stritarja, Vošnjaka z jedne strani, in sumarično celo vrsto pišočih in „verführend-schöner Form“ z druge strani.

Zgodovina slovenske literature oceni dostojno Herstrate slovenskega naroda.

Pomladanske elegije.

II.

Pojdi mi prosto med svet, elegija in bridko zaplaka;

V tebi odduška lehkó dá si otožno srcé.

Kake bi misli v te vlil, da bodo po volji čitalcem,

Da ne zaseže te kdo, kakor ti sestro je prej?

Tužna nam majka! Gorjé, gorjé nam ubogim Slovencem,

Trikrat človeku gorjé, ki govoriti ne sme,

Ki govoriti ne sme in javljati svetu resnice,

Dočim množina laži dviga ošabno glavé?

Čudno! Naopak je svet in vse je dandanes na robe;

Drzno šopiri se laž, zlomljen resnici je vrat,

Ko da narava celó nenaravna hotela bi biti;

Bivši v minulosti slaj v strup preobrača se zdaj.

Bil pomladanji je dan, a jaz sem bil deček slaboten,

V travi zeleni stojé v bistri potočec sem zrl,

Gledal sem ribice v njem, plujoče, brezskrbno po vodi,

Bil sem brezskrben takó, srečen i jaz še tedaj.

Otrok nedolžen se rad raduje nedolžnih živalij,

Blaženi čas, oh, zakaj zopet nazaj te ne bó.

Malo trenotkov samó sem ribice gledal vesele,

Malo trenutkov le bil sem teh živalic vesel.

Riba priplava med nje in nagloma hlastne za njimi,

Jedno si ulovi ter jo pohrusta, požré.

Druga je prišla pomlad. Jaz z materjo bil sem na polju,

Živo okoli skakljaj, vsak me predmet veselil.

Videl golobe sem tam se pasóče kraj šume zelene;

Dober je človek vesel vzgleda nedolžnosti ptic.

A dolgo pa nisem vesel bil nedolžnih golobov;

Drugi ptič prhne med nje, vsi se takoj razpršé.

Več je pomladij prešlo, a mene je vleklo od doma,

Hotel sem videti svet, rad bi se česa učil.

V šolo prišedši učil sem po njih se različnih predmetov,

Mnoge nauke sem čul, bil sem prirčno jim rad.

Zlate nauke sem čul od sladkobesednih jezikov,

Čul sem, da ščuke lové ribice male in žró;

Čul sem, da orel, kragulj, sokol in skobec požrti

Ptice loveč in daveč, pticami hranijo se.

Temu ni čuditi se; saj to so živali neumne,
 Toda, človeštvo, i ti mnogo pretakaš krvi.
 Mnogo je teklo krvi, nedolžne za starega veka,
 Polja napojil bi njoj, reke napolnil bi njoj;
 Mnoga nedolžne krvi je srednji vek videl točiti,
 Bojev nesrečnih pošast bila krvi je uzrok.
 Mnogo pretakaš krvi i ti, devetnajsto stoletje,
 Znanstva, napredka ti čas, bodi te, bodi te sram!

Danes še kakor nekdanj, stiskuje mogotec slabiča;
 Človek človeku v laseh, rod si je z rodom navzkriž?
 Sprave, miru ni nikjer, in zloge nikjer zaželeni,
 To rahločutno srce živo, preživo boli
 Zakaj Slovana tlačite, predrzni narodi?
 Narod — ubožec — trpin kaj vam je kriv siromak?
 Živim nam kopate grob, prostost jemajoč nam presladko,
 Ni li plačila vas strah zaradi tega z neba?

Božidar Flegerič.

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Slovenski šoli v Gorici pomoč. Politiško društvo „Sloga“ je ustanovilo pred leti v Gorici slovenski otroški vrt in dekliško šolo, katera se je razširila kmalu v dvo-razrednico in letos v trirazrednico. Toliko število otrok dohaja, in še ni prostora in razredov dovolj. Stroški pa so razmerno veliki, katerih društvo samo ne more zmagovati. Zato se obrača do rodoljubov po slovenskih zemljah, da bi se odločili za kolikoršne si bodi, pa počasi redne doneske v podporo. Odškori „Sloge“ v Gorici naj blagovoljno naznani vsak rodoljub, kolikor hoče redno donášati, da bo možno vzdrževati silno potrebni in koristni šolski zavod. Veliko mladine se stalno poizgublja slovenskemu narodu v Gorici jedino vsled tega, ker ni zadostnih domačih šol. Tu je torej prava narodna potreba.

Židje so začeli pridobivati si tla tudi že v slovenski Štirski. Znana trgovska firma „Ujlaky Hirschler & Sohn“ kupila je pred nedavnim obširno kmečko posestvo poleg postaje Ribnica-Brezje na koroški železnici, a to baje z izgovorom: V Ogerskej še čedalje huje pojavlja antisemitsko gibanje; kedar pride ono do skrajnosti, imeli bodemo vsaj kam oditi, iskat si zavetja. Torej slovenska zemlja bi naj bila nekoč še v zavetje sovražnim in preganjanim Židom! Tukaj bo treba povzdigniti slov. časopisju svarilen glas pred takim početjem. Znano namreč je, da v trgovinske zvezi s to trdiko stoječi kmetje na slovenskem Pohorju lezejo neprestano globlje v židovske kremplje. Sedaj domuje ta družba v Dobravi na Hrvaškem, in dal Bog, da nikdar ne pride domovat na slovensko zemljo! —

M.

b) Ostali slovanski svet.

Dr. Fran Celestin, vsučiliščni profesor v Zagrebu je postal družbi sv. Cirila in Metoda pokrovitelj ter ji je poslal 100 gld. Ob tej priliki je pisal vodstvu to-le: Pošiljam sto forintov družbi sv. Cirila in Metoda s srčno željo, da ona i nadalje deluje tako blagotvorno kot do sedaj, da nas jedini v slogi in ljubezni za vero in dom, da bode v težki borbi za obstanek naše delo vedno bolj globoko in krepko zasézalo vse kroge slovenskega rodu, vsem hitelo na pomoč, da z vsestranskim delom, poštenjem in domoljubjem napredujemo in bodemo vedno zvesti sinovi domovine in kot najbolj potisneno proti solnčni Italiji slovansko pleme ostanemo vedno živa, zelena veja široke, mirnošumeče slovanske lipe. — Dr. Celestin, ki, mimogredé povedano, podpira duševno in gmotno tudi „Slovanski Svet“, je vsestranski podpornik slovenskih društev, želeč jim procvitanja, ter se tako zanima za vse javno gibanje slovenskega naroda.

K jubileju Strossmayerjevemu. „Obzor“ piše, da je vladika Strossmayer k svojemu jubileju prejel 62 pisme nih in 420 telegrafskih pozdravljaj. Pozdrave poslali so med drugimi: papežev nuncij Galimberti, knez Sapieha, knez Švarcenberg, dr. Rieger, feldmaršal-poročnik Friedberg, grof Pejačević, grof Drašković, znani ruski pevec D. A. Slavjanskij. Izmed društev pozdravilo je slavnega domoljuba tudi slavjansko blagotvorniteljno društvo v Petrogradu.

O grofu Taaffeju so zopet mnogo pisali, ker ni bil tudi letos odlikovan od cesarja Viljema, došedšega preko Dunaja na Štajersko, kjer je ostal z našim cesarjem na lovu več dni. Poudarjali so, da je cesar Viljem odlikoval z redi Dunajskega župana in druge osebe, grofa Taaffeja pa ne. Čez več dni so nemški in avstrijski oficijalni listi izjavili se, da nima to nikakega pomena, češ, da ni bil odlikovan tudi noben drugi državnik. Še le na zadnje so se spomnili tudi tega, da cesar Viljem se ne more mešati v notranje avstrijske zadeve, torej da mu mora biti vse jedno, ali grof Taaffe ugaja velikonemški politiki ali ne. Mi na vse to pristavljamo, da bi se jako slepili oni, ki bi sodili grofa Taaffeja, kakor da gotovo ugaja Slovanom, ako ne ugaja velikonemški politiki. Spominjamo na to, da grof Taaffe je bil že na krmilu, ko se je sklenila pismeno nemško-avstrijska zveza; da ni grof Taaffe nikjer pokazal one odločnosti, kakošne je potreba za pravo izvršbo narodne enakopravnosti, in da so nemški nacionanci, kakoršen je dr. Steinwender izrazili, da za grofa Taaffeja se ni Nemcem na Štajerskem, Koroškem etc. napravila nobena krivica. Ako velikonemška politika ni imela še prilike, izraziti grofu Taaffeju kakega zunanega priznanja, je v tem dvojna taktika: prvič, da bi Slovani zares menili, kakor da bi bila Taaffejava vlada drugačna, nego bi je zahtevalo soglasje z nemško-avstrijsko zvezo; drugič pa, da bi se kazalo, kakor da bi velikonemški državniki ne hoteli vplivati na znotranje avstrijske razmere. Mi menimo, da taka sodba je za Slovane mnogo primerniša, nego kaka druga.

Zadruga in krepost narodova. Češki „Nar. Listy“ od 7. oktobra imajo dopis iz Zagreba, v katerem se trdi, da se je na Hrvaškem razgostnila stagnacija v vseh krogih življenja. „Te dni, nadaljuje dopisnik, „prestrašilo je nas vse, kateri ljubimo svojo domovino in svoj narod hrvaški, uradno poročilo vojnega ministerstva, v katerem se trdi, da vojaška sposobnost v naši doraščajoči mladosti je padla na najnižjo stopinjo med vsemi narodnostimi našega cesarstva. Hrvaški narod, kateri je vedno odgojeval največ najvrlejših vojakov, je v poslednjih 20 letih fiziški padel takó globoko, da od 1000 k vojski dolžnih mladeničev je v Dalmaciji sposobnih 282,

v Salcburškem 265, v Galiciji 161, v Kranjski 138 in v Hrvaški samo 130 oseb! Ta rezultat je žalostno jako pretresel vse domoljube, in se pripisuje glavno največi nesreči našega naroda — razdeljenje zadrug — s čimur je naš narod propadel materialno, moralno in fiziški. „Zadruga“ — ta staroslovanska institucija je bila najsilnejša trdnjava našega ljudstva proti obubožanju. Ona je bila šola discipline rodbinske, ona je imela v političkem življenju velik pomen, kajti zadruga materialno nezavisna, z zdravim, silnim ljudstvom selskim je imela več cene v čas volitev in v čas političkih akcij — nego zadruga razpadla na nekoliko malo-močnih, obubožanih členov, kateri se breznažno bojujejo za svojo eksistencijo, nimajoč sredstev k primernemu življenju in plačevanju davkov. Hrvaški domoljubi niso imeli nikdar dopustiti, da bi se razdeljevale zadruge — vsaka novost, neprirojena narodu, mora imeti v ozadju svojem škodljive posledice.“ Tudi na Kranjskem kaže vojaška statistika tužne razmere; v obče je na Slovenskem gmotno stanje neugodno; a gospodarske organizacije ni nikoder. O starih institucijah, med južnimi Slovani, sosebo o zadrukah, bo treba resno premišljevali. Na Hrvaškem propada narod takó naglo vsled razdelitve zadrug, ker se je izpostavil neobičajnemu gospodarskemu življenju, o tem ko se drugi zapadni Slovani že več vekov boré na podstavi zapadnih obče gospodarskih oblik. Slovenci, kakor kaže zgodovina, niso se mogli dovolj braniti; njih gospodarstvo je v obče na slabem. „Zadruga“ poučuje Jugoslovane, kje naj bi začeli posvetovati se o zboljšanju občega gospodarstva.

Slavistika na češkem vseučilišču v Pragi. To šolsko leto so ondi predavanja: Prof. dr. Kalousek: Dějiny hnutí husitského, 5 ur na teden. Prof. dr. Jiriček: Dějepisné premeny jihoslovanské, 2 uri; dalje: Dubrovnik za středního věku (predavanja to je obče, pristopno vsakomur). Dr. Pič: O starších dejinách slovanských se zvláštním zřetelem k archeologii, 1 uro. Prof. Hattala: O jednoduchých větách hlavních nářečí slovanských, 2 uri; dalje: Dějiny literatury české od nepaměti až do 14. století, 3 ure. Prof. dr. Gebauer: Soustavná mluvnice jazyka českého, II. nauka o slově, 5 ur. Dr. Polivka: Bulharská mluvnice, 2 uri. — Poleg tega se poučuje na tem vseučilišču tudi jezik poljski, srbsko-hrvaški in ruski (ruski tudi na češki tehniki).

Zenski gimnazij v Pragi. Odlične Čehinje so lep zgled ženske zavesti; trudile so se toliko časa, da so dosegle, kar jim je bilo dolgo časa vzor. Deželni šolski svet jim je dovolil, da se ustanovi v Pragi češki ženski gimnazij, in naučno ministerstvo je že potrdilo profesorja Prasika za vodjo. To bo prvi ženski gimnazij v celi srednji Evropi.

Bistvo in posledice češko-nemškega dogovora. Pomenljivo je, da je priobčilo nemško glasilo Staročehov 19. okt. članek, došedši mu od „konservativne“ strani, ki ne po imenu sicer, pa po smislu ne naglašaja nič drugega, kakor narodno avtonomijo. Članek namreč dokazuje, da Dunajske punktacije so popustile princip političkih individualitet ter da namerjajo ločiti nemško ozemlje od češkega na češkem kraljestvu. V tem tiči priznanje narodnostnega principa, na kateri so se postavili Nemci, ki zahtevajo popolno ločenje in zatvorjenje nemškega ozemlja v češkem kraljestvu in zajedno povdarjajo solidarnost vseh Nemcev v Avstriji. To stališče priznava tudi sam dr. Rieger, ki je sprejel Dunajske punktacije, in ki dosledno s stališča narodnostnega

principa zahteva češčino tudi za Čeha kot notranji jezik. Proti tej zahtevi se ne morejo upirati niti Nemci, ker so se sami postavili na stališče narodnostnega principa, in ker ne morejo zanikavati tega za Čeha, kar zahtevajo sami za se. Posledice Dunajskih punktacij pa morajo dovesti ne samo Nemce, ampak tudi Slované do jednakega, izključno narodnostnega principa, torej do zahtevanja, da se okrožijo tudi Slovani po istem principu. Posledice veljajo po takem najprej za vse Čeha, torej ne samo češkega kraljestva, ampak tudi Morave in Šlezije, jednako pa tudi za Slovence vseh dežel, avstrijske Ruse in še druge národnosti. Kakor se smatrajo Nemci solidarnimi, prezirajoč državno pravo, jednako se bodo smatrali Slovani solidarnimi ter zahtevali ne samo priznanje, ampak tudi izvršbo ustavnih prav s stališča narodnostnega principa. Treba bo torej tudi ravnati se po tem. Ta članek govori od srca Slovincem, avstrijskim Rusom, itd.; govori pa tudi v zmislu moravskih in šleskih Čehov, ki itak zahtevajo sporazumljenje ne samo za češko kraljestvo, ampak tudi za Moravo, Šlezko in v obče za vse Čeha. Ako so se torej branili Staročehi pravega imena, namreč, da so se postavili na nastališče narodnostnega principa, v resnici se vendar ravna po njem, na prvem dr. Rieger sam, ko nepremično zahteva češčino tudi kot notranji jezik. Napaka je pri njem jedino ta, da se je u d a l za pognjanje samo za češko kraljestvo, in da je na nekatere strani popustil stališče narodnostnega principa na škodo češki narodnosti. Slovenci so takoj od začetka zasledili doslednosti in nedoslednosti češko-nemškega dogovora, in dr. Gregorec je v državnem zboru kazal na posledice, ki se bodo in se morajo izvajati iz češko-nemškega dogovora. Nemško-liberalna stranka se je torej jako motila, ako je menila, da bode narodnostni princip veljal samo za-njo, in da se Slovani ne bodo zavedel stališča, katerega se je oprijela nemška stranka pod vodstvom Plenerjev in Schmeykalovim. Mi radi zabeležujemo factum, da je staročesko glasilo dalo prostor članku, ki ga samo imenuje „beachtenswert“, in ki jasno naznanja Staročehom, da so se poprijeli principa narodne avtonomije, katero so toliko prezirali do začetka letošnjega leta. Nemški liberalci, ako bodo Slovani dosledni, so sami pripomogli do principa, katerega so se branili in so ga s prof. Šukljejem potiskali v najbolj oddaljeno, temno bodočnost. Isti liberalni Nemci, se nagibljejo priznati sedaj narodnostni princip tudi za Italijane na južnem Tirolskem. Njih logika torej, ne bo mogla zaostati jedino pri Čehoslovanih in Slovanih v obče. Gledé na nemščino kot državni jezik oporekajo nemški liberalni stranki že dejstva, ker imajo Poljaki, Italijani itd. svoj jezik kot državni jezik; gledé na izvršbo narodnostnega principa se jim bo upirala pa logika slovanskega razuma, ki zahteva za Slované to, kar zahtevajo Nemci za Slované in hočejo dovoliti tudi južnotirolskim Italijanom.

Izvrstno agitatorsko sredstvo izmislili so si Mladočehi. Porabivši pravico, da smejo uporabljati posebne dopisnice, izdali so takošnih veliko množico, umestivši poleg nemškega, z malimi črkami tiskanega, debeli češki napis: „Korrespondenční Listek“. Na prostoru, kjer se prilepljajo poštné znamke, pa stoji tiskano z rudečimi črkami: „Država je priznala jednako pravo vsem deželnim jezikom v šoli in uradu (§ 19. osnovnih zakonov od 21. decembra 1867. l.)“.

Organizacija Čehov. Češki list „Čas“ razpravlja sedanje razmere na Češkem, dokazuje potrebo preustrojenja ter našteva naposled stvari, katere bi bilo celokup-

nemu narodu poštovati. On zahteva za skupne potrebe združenje glavnih strank v jedno združeno narodovo stranko, v kateri bi bili tudi konservativniši življi. Zadače te „spojene strany“ bi bile: 1. Boj proti češko-nemškemu dogovoru tudi na nevarnost opozicije. 2. Radikalni boj proti nemščini ne le na Dunaju, temveč tudi doma, v našem javnem in družbenem življenju. Fikcija v potrebi nemščine, kot o političnem vprašanju, tikajočem se celega naroda, ko je jedino vprašanje prospeha vsakega posameznika, mora se kar najradikalnejše odstraniti iz našega življenja. 3. Energiška organizacija našega življenja duševnega, političnega in gospodarskega, sosebno na Moravi in na Šlezkem, da bi imela naša politika zdrave in trdne podlage. 4. Gojenje vzajemnosti med vsemi Slovani celega cesarstva. 5. Formulacija predlogov k pretvorjenju notranjega ustroja Cislitavije v smislu avtonomijskega in federativnega. 6. Uravnanje razmer k plemstvu in stvarjenje med njimi razmer dveh jednako opravičenih kompascientov. — Važna je točka o boju proti nemščini, katero hočejo vsiljevati v vse šole, v tem ko list resnično trdi, da je le vprašanje prospeha posamičnikov. 3. točka o energični organizaciji življenja duševnega, političnega in gospodarskega potrebuje dejstev ne samo med Čehi, ampak brez izjeme tudi med drugimi Slovani. Važno je poudarjanje, da je treba gojiti vzajemnost med Slovani celega cesarstva. Ravno Staročehi so premalo uvaževali to točko, ko so celó Slovake zanemarjali zaradi ljubelega miru nasproti Madjarom. 5. točka kaže, da tudi „Čas“ se drži državnega prava, in da se nadeja jedino s pomočjo tega prava doseči uslovja za obstanek in razvoj celokupnega češkega naroda. Ta list zahteva preustroj cele Cislitavije v tem zmislu. Mi pogrešamo v teh točkah vprašanje o duvalizmu; to je vendar jedno glavnih vprašanj. Prave vzajemnosti Slovani ne bodo mogli gojiti v Avstro-Ogerski, ako ne bodo delovali na porušenje duvalizma. Se ve da, kdor hoče dosleden biti, mora zapustiti stališče federalizma, ker duvalizem predstavlja ravno prvo vrsto federalizma. Rieger in češko plemstvo so se postavili de facto na drugo stališče, v tem ko je plemstvo izrecno postavilo se na stališče ustave, in so zahteve dr. Riegra razumeti s stališča narodnostnega principa. Češko plemstvo kaže svojo nedoslednost tudi v Dunajskih punkcijah, ko zahteva lastno kurijo s pravom veta v Praškem dež. zboru, kljubu temu da ustava v svojem narodnostnem členu ne govori in ne more govoriti o kakih vspešnih pravih velikega posestva ali plemstva s pravom posameznih narodov. Ako so Čehi dosledni, postavijo se, kakor Nemci češkega kraljestva na stališče narodnostnega principa in bodo zahtevali združenje Čehov vseh dežel v jedno samoupravno skupino, ki bo zares narodna skupina, naj si se bo upravljala potem jedino s pomočjo narodne enakopravnosti, ali pa tudi s pomočjo državnega prava.

Poljski glas o češko-nemški spravi. „Dziennik Polski“, organ poljske liberalne stranke, pravi o češko-nemški spravi: „Čehi so s svojim vedenjem k Dunajskim punkcijam podali leskeč dokaz svoje politične zrelosti. S spravo, dogovorjeno pri šampanjcu, naj bi se odrekel češki narod ónih pridobitev, ki jih si je pridobil s svojo stoletno borbo, v propeh Nemcev. Ne zahteva-li zgodovina in naša politika, da podpiramo narod, ki se bojuje z Nemci? Toliko več morajo Poljaki podpirati Čeha, katerih stvar mora priznati vsak Poljak za pravično. Mi

liberalni Poljaki imeli bi biti pridobljeni za družbo z liberalnimi Nemci (liberalno levico), kateri nimajo z liberalci nič skupnega, nego samó imé? Stranka Stančíkov je v takošnih skrbéh za sedanjí kabinet, da je na migljaj vlade pripravljena prepustiti Čeha njih osodi. Tudi mi podpiramo sedanjo vlado, toda le toliko, kolikor to zahteva njen dosedanji sistem. Ako spremeni vlada svoj sistem, pa moramo ji tudi mi odreči podporo. Ako bi prepustili Čeha v žrtvo Nemcem, pa bi bila trda poljska poslovica o poljski zvestobi resnična.“ — K tem besedam pristavlja „Velehrad“: „Zdi se, da tudi Poljaki končno nočejo slepo poslušati svojih „osvetljenih“ vodij, povsem oddanih migljajem iz Pešte in Dunaja, vstvarjajoč si tir razumne, národne, slovanske politike. O da bi nazori rečenega časopisa prodrli v srca vseh Poljakov, zlasti tistih, ki so se doslej kazali kot nositelji mišljenja latinsko-nemškega, nenárodnega in slovanstvu sovražne politike!“

Madjarski strah. „Nemzet“ razkriva velik strah Madjarov pred cislitavskimi Slovani. Pravi, da vsled upora in npora Mladočehov začeli so se gibati tudi Slovenci. Poprej so se Slovani zadovoljevali samo s solidarnostjo v literaturi in jeziku; sedaj da pa se začenjajo združevati tudi za skupno politično postopanje. Slovenci da so zeló vznemirjeni na Koroškem; to nezadovoljstvo slovensko utegne vplivati tudi na češko-nemški dogovor, sosebno ako se vstvari „bratska koalicija“ v parlamentu. Vse to se utegne izvršiti vsled vladnih napak. Vidi se, da se tudi Madjari bojé, da bi se ne sprejele dunajske punkcije; to je umevno, ker Madjari čutijo in delujejo v nemškem interesu, in tu, kakor je rekel dr. Pattai na Dunaju, celó do mej, kjer začnja nelojalnost nasproti Avstro-Ogerski sami. Vidi se pa tudi, kako nedolžna je bila dosedanja slovanska solidarnost. Madjari in njih zavezniki sami priznavajo, da se niso bali platoniškega sočustva slovanskega, njih literarne in jezikovne vzajemnosti. In vendar strahujejo Slované celó tedaj, kadar se hočejo Slovani zares zanimati za skupno književno delovanje, sosebno ko bi se imelo to vršiti na podstavi ali v smeri jednega skupnega jezika. No, strah je brezpotreben, kajti Slovani so še daleč, daleč od vsake vrste dejanske solidarnosti.

Madjar o Rusiji. Peštanski madjarski dnevnik „Egyetértés“ priobčil je ob času shoda cesarja Viljema z ruskim carjem od svojega posebnega dopisnika doposlani dopis, v katerem opisuje dotični (And. Sabov) svoje v Rusiji dobljene vtise: „Držal sem se“, — pravi on — „instrukcij, kakoršnih nam vbijajo domá glédé Rusije v glavo, ter sem se odpravil k našemu rojaku Mihaelu Ziči, da bi dobil pri njem priporočilna pisma. To pa je bilo popolnoma nepotrebno, kajti ravno nasprotno je resnica, kar se pri nas sploh piše o Rusiji in njenih upravljenjih. Nisem še hodil nikdar svobodnejše brez vsakih zaprek v Budapešti nego tukaj: v ministerstvih zunanjih zadev, v cesarskih bibliotekah, v rezidenciji carja itd.; a kar je glavno, policijo videl sem samó na papirju, razumi se. ne prištevši k njej mestnih konstablov, ki se sprehajajo po ulicah Petrograda, prav takó, kakor pri nas v Budapešti. Pripovedoval sem o vsem tem našemu, tukaj živému rojaku Viljemu Etši, ki se bavi tu z vinotrštvom. On mi je odgovoril, smeja se, da vse, kar domá pripovedujejo o Rusiji, je za polovico plod neobuzdane fantazije, a druga polovica zgolj sama domišljija. Takó mi je pripovedoval on, da v zimski dvorec, kateri stoji le nekoliko korakov strani od njegove prodajalnice, vozi se

car poleg njegove pivnice črez ulico „Boljšaja Morskaja“ prav sam brez vsakega spremstva, poleg voznika sedi v rudeči opravi jedino njegov strežnik. Podobno se vozi tudi carica. Kaj ljubo mi je bilo slišati tukaj takošne besede, kajti nas so odgojili v prazni veri, da pri prvem vstopu v Rusijo obkoli nas tropa kazakov, pripravljena odpeljati nas v sibirskie snegove“.

Vojno ministerstvo in šole v Galiciji. Naučno ministerstvo je poslalo dež. šolskemu svetu gališkemu odlok 7. julija t. l., št. 13323, s katerim trdi, da, po sporočilih vojnega ministerstva, učenci ljudskih šol, ki se oglašajo za vojaške preskušnje, kažejo pogostoma neznanje zgodovine našega cesarstva in cesarske hiše. Okrajni šolski nadzorniki naj zato gledajo, da učitelji izpolnjujejo natančno svoje dolžnosti, drugače da jih bo kaznoval okr. šolski svet. Ta razglas in vsled njega napravljeni razglas gal. dež. šol. sveta je provzročil mnogo razgovorov in šuma. Poljski časniki poudarjajo, da je treba gojiti nacionalno zgodovino, nacionalne ideje. Nemški liberalni listi, ki bi spravili poljsko frakcijo radi zopet v svojo politiško službo, ovajajo Poljake, kakor da bi bili nelojalni. Isti listi bi pa molčali, ko bi pristopili poljski posli zopet v kolo nemške levice. Največa ironija je, da se Poljaki ovajajo od one strani, od katere se jim je podelilo vse, torej tudi gospodstvo nad Rusi gališkimi. Nemški liberalni listi porabljajo ministerske pritožbe za jedno proti Čehom, češ, da bi tudi oni bili nelojalni, ko bi se jim izvršila zahtevana narodna enakopravnost. No, češke novine nemški gospodi niso ostale dolžne odgovora, in je karakteristično, da se nemški listi nikdar ne izrazijo v zmislu, da bi se odtegnilo Poljakom, česar nemški liberalci nočejo privoliti Čehom. No, Poljaki so vsaj za bližnjo bodočnost še preveč proti vstopu; te je treba interimistično še celó izbacniti iz državnega zbora z Dalmatinci vred, da bo toliko lažja zmaga nad Čehi, ki itak spadajo pod „nemške“ dežele. Gališki Rusi pa se veselijo, da so dobili Poljaki zaslužen lekcijo; kajti Poljaki ne prenehajo ovajati galiških Rusov, ki se nočejo popoljšati in s Poljaki vred pripraviti za znano zapadno kulturo. Gališki Rusi so vedno poudarjali, da poljska frakcija postavlja „moralni poljski red“ više, nego avstrijsko državno idejo, v tem ko so Rusi ostali in so vedno pošteno lojalni avstrijski domoljubi. Sedaj je dokazalo vojno ministerstvo, da so imeli gališki Rusi prav; ali kljub temu se ovajajo poslednji in vsled ovadeb tudi zapirajo.

Kar se dostaja pa stvari same, imajo one novine prav, da je treba najprej zadovoljiti narode v zmislu ustavno zagotovljene narodne enakopravnosti; potem ne bo treba poudarjati toliko znanja tega ali onega zgodovinskega podatka: narodi se bodo radi učili zgodovine iz ljubezni do domovine, in bo ta ljubezen nezavisna od tega znanja ali onega zgodovinskega dogodka. Pritožujejo setu pa tam, da padajo pri vojaških poskusnjah zastran neznanja nemškega jezika. Vse to so vprašanja, ki se utednejo po raznih organih tolmačiti krivo, in mi smo mnogokrat poudarjali, da bi bilo strogo preiskati in določiti meje znanju soseben nemškega jezika, kolikor je potreben za vojaške skupne potrebe. Kajti ako se določujejo te meje sedaj takó, sedaj drugače je to dokaz, da te meje niso stalne, kakor bi mogle biti, ako se razsodi stvar strokovnjaški, ne pa po mislih raznih in raznodobnih organov. Na korist stvari same, torej c. kr. vojne, bi bilo, ako bi se stvar določila objektivno, torej, ker se narodi imajo poučevati v zmislu narodne jedna-

kopravnosti, v soglasju z narodnimi zastopniki v pristojnem, t. j. državnem zboru.

Kolonizacijska komisija v Poznanji, vstvarjena v Poznanji na podstavi Bismarckovskih zakonov od 26. aprila 1886, je izdala poročilo o svojem delovanju. Iz poročila je vidno, da so ta čas odvezli Poljakom 47 tisoč hektarjev zemlje. „Schles. Ztg.“ se tega veseli, z druge strani pa opominja Nemce, naj bodo vedno na straži, češ, da si Poljaki pomagajo sedaj s Poznanjsko banko, potem s tem, da so začeli boljše gospodariti, v obče umnejše živeti ter da dobivajo podporo od raznih društev. Denarji, iz katerimi kupuje komisija zemljo, služijo k snovanju pomočnih denarnih društev. Kmetje se preseljujejo s Poznanji do drugih krajev, namreč do zapadnih provincij Nemčije; takó se je preselilo s Kvidzinskega okraja od 1. maja 1884 do 30. aprila 1890, 15.021 Nemcev in 7520 Poljakov, torej teh polovica menj. V tem, meni „Schl. Ztg.“, tiči navarnost za nemški element in jedina pomoč more biti v narodnih šolah. Temu listu velja za strašen zgled tudi zgled dr. Kolksteina, Poljaka v Musini, kateri je razprodal po parcelah ne le svoja imetja Lipniko in Jablovno, ampak v tem duhu deluje tudi na druge posestnike v Poznanji. Pri tem se je to spomlad otvorilo novo podporno društvo, ki daje posojila do 1000 mark, z mesečno amortizacijo 5-markovo. V zapadni Prusiji je 5 veleposestnikov osnovalo društvo, katerega naloga je obvarovati pred kolonizacijsko komisijo dedino Wiechulec. No, tolažilno je, da si Poljaki pomagajo na razne načine; ali strah Nemcev je samo navidezen. Saj imajo na razpolaganje 100 milijonov, in kar se dostaja šol, so iz njih izbacnili celó krščanski nauk v poljščini, in kakor smo zadnjič videli v našem listu, so celó obrtne šole osnovane takó, da tujčijo Poljake. Nemci so preverjeni, da v dveh, treh rodovih ne bo Poljakov več med njimi.

Literarno gibanje Poljakov v Rusiji. V Privislavskem kraju skoro vsa poljska književnost obstoji iz časopisov in žurnalov, in samó časih pa časih pojavljajo se nekatera posamična dela, veči del lepoznavske vsebine. K naprednjaškim časopisom pripadajo: „Głos“, „Prawda“, „Przegląd Tygodniowy“, „Wędrowiec“, „Wisła“. Skoro vsa periodična izdanja izhajajo v Varšavi. Po poslednjih poročilih pošte razpošilja se okolo 60.000 časopisov, a toliko se jih tudi raznosi po mestu. Mimo tega razpošilja se še nekoliko tisoč časopisov in žurnalov, izhajajočih v drugih mestih Privislavske dežele. K tem je treba prišteti nekoliko tisoč iztisov žurnala „Kraj“, izhajajočega v Petrogradu. Žurnala „Biesiada Literacka“ in „Przegląd Tygodniowy“ razpošiljata se v množini vsaki po 4000 istisov. „Gazeta Codzienna“, „Kuryer Warszawski“, „Kuryer Codzienny“ in „Słowo“ razpošiljajo se v nad 3000 iztisih (vsaki). „Tygodnik Ilustrowany“ in „Tygodnik Mód“ razpošiljata se v približno 2000 iztisih. Naslednjih 7 izdanj: „Dziennik dla wszystkich“, „Gazeta Handlowa“, „Gazeta Polska“, „Gazeta Warszawska“, „Kuryer Poranny“, „Wiek“ in „Ziarno.“ razpošiljajo se vse v približno 12.000 izvódh. Potem „Ateneum“, „Biblioteka Warszawska“, „Echo Muzyczne“, „Bluszcz“, „Gazeta Lekarska“, „Gazeta Losowan“, „Gazeta Rolnicza“, „Głos“, „Kolce“, „Kronika Rodzinna“, „Kuryer Rolniczy“, „Medycyna“, „Prawda“, „Przegląd Tygodniowy“, „Przyjacieli dzieci“, „Romans i Powieść“, „Tygodnik Romansowy i Powieści“, „Wędrowiec“, „Wieczory Rodzinne“, „Zorza“ in „Życie“, vse, 21 po številu, razpošiljajo se v množini 6000 izv. Končuo naslednja izdanja: „Biblioteka Romansów i Powieści“, „Gospodarz a Perzemysławiec Na-

rodowy, „Kuryer Swiateczny,“ „Mucha,“ „Przyjacieli Zwierząt,“ „Rola,“ „Sport,“ „Wisła,“ „Wszelchswiat“ razpošiljajo se s plačilom poštne mark. Pri tem treba še omeniti, da se mnogo časopisov razpošilja pri sodelovanju knjigoprodajalnic. — M.

Bogastvo ruskega cesarja. Posestva, ki jih ima ruski car, so večja, nego vseh angleških lordov skupej. Obsegajo 51 milijonov hektarov. Vsa rodovitna zemlja v Avstriji obsega 58 milijonov, a nerodovitna 61.

Slavjanskij je letos celo poletje vežbal svoje pevsko društvo na svojem posestvu v tverski guberniji po 3, 4 ure na dan. Uredil je društvo takó, da more pojedine člane kaznovati tudi v vnanjem svetu, ako ne bodo poslušni. Meseca novembra pojde s svojim pevskim zborom preko oceana v Ameriko, prepotuje severno in južno. V svoj novi program je vzel tudi mnoge srbske, hrvaške, česke itd. pesmi, katere mu ugajajo po melodiji, in katere se morejo dobro peti u zboru. Slavjanskij je svoje potovanje po Srbiji, Ogerski in Hrvarski opisal v jedni brošuri z 200 stranmi.

Katoliške cerkve in duhovenstvo v Rusiji. Po uradnih podatkih znaša število katoliških cerkev v Rusiji 2668, duhovnikov pa 3255. Na Privosljanske kraje pripada iz tega 2406 glav.

Statistika ruskih vseučilišč. Na ruskih vseučiliščih v Petrogradu, Moskvi, Kijevu, Kazanju, Odesi, Varšavi in Derptu je bilo vpisanih l. 1888—89 skupno 11.109 rednih slušateljev. Med temi je bilo 3937 medicincev, 3722 pravnikov, 1374 slušateljev matematike, 853 slušateljev naravoslovnih znanostij, 826 historikov in filologov, na bogoslovnem fakultetu v Derptu je bilo 228 slušateljev. Izrednih slušateljev je bilo 285, od teh 105 na Varšavskem vseučilišču. Po stališču roditeljev je bilo 48% sinov plemičev in uradnikov, 36% sinov obrtnikov in trgovcev, 8% sinov svečnikov, 3·8% sinov selskih. Zatam je bilo 1·6% tujcev, 0·6% Kozakov, 40% pravoslavni, 17% protestantov, 19% rimskih katolikov, 12·7 odstotkov Židov, 5·6 odstotkov Armencev, 0·2% Muhamedancev in 6% razkolnikov. Ta statistika prejasno govori o družbenih, verskih, oziroma narodnih razmerah v Rusiji. Seljak se ni še pospel, da bi mogel pošiljati svoje sinove na vseučilišče, v tem ko je plemstvenih sinov malo ne polovica vseh dijakov. Za njimi sledé obrtniki in trgovci, ki oddajajo nad tretjino vseh vseučiliščnikov, razmerno lepo število je sinov svečeniških. Odstotki po veri dajo sklepati o odstotkih po narodnosti, ker se vera in narodnost bolj ali manj pokrivajo v Rusiji, in odtod sodimo, da nemški in poljski dijaki so vsak po sebi, v razmerju 1 : 2 k ruskim dijakom. Ruskim dijakov je torej jako malo v primeri s prebivalstvom ruskega naroda. Največe število oddajajo Nemci, potem Poljaki, in to kaže da so Nemci kapitalisti, da imajo obrt in trgovino v velikem razmerju v svojih rokah; kaže pa tudi, da Poljaki niso gmotno na slabem, ko dajejo malo petino vseh vseučiliščnikov. Vse skupej, izvzemši morda Nemce, nadkriljujejo Židje, kateri oddajajo blizu osmino vseh vseučiliščnikov! To je veliko socijalno zlo, ki je gotovo še hujše, ako pomislimo, da je židovski živelj zastopan na srednjih šolah v še neugodnišem razmerju proti ruski narodnosti. Odtod je umeti, zakaj se zaresno bavi rusko praviteljstvo z židovskim vprašanjem. Vsi razlogi silijo nato, da bi dotične komisije ne bile popustljive na škodo ruski in tu v obče slovanski narodnosti.

Letino so v Rusiji letos pričakovali jako dobro, ali je le srednja, pa žita imajo vendar toliko, da ga morejo

iz Rusije prodati celó več ko lani. Ker je pa tečaj rusk. rublja povišal se od lani nad 50%, skočila je tudi cena žitu na mestu porabe (t. j. zunaj Rusije), pa zato gotovo ne bode toliko kupcev, da bi se vse žito hitro razprodalo. Ali v Rusiji — znajo čakati in morajo čakati tedaj, ko je v Ameriki bila posebno slaba letina in obče blagostanje vsled samostalne ruske finančne politike raste. Vidimo pa zanimiv pojav: če berlinska in druge borze igrajo na ponižanje ruskih vrednostij, pa tečaj r. rublja pada, kupujejo koj na veliko glavni ruski proizvod — žito in ruski gospodarji se vesele; če se pa tečaj rublja povišuje, se Rusija gotovo tudi ne more tožiti. Ta zanimiv pojav je bil opazil med drugimi že Iv. Aksákov in se smejal — Berlinu, ko so tam besno igrali z vsemi sredstvi proti ruskim vrednostim, govore, da si Nemci sami škodujejo. A sedaj so pa, koj po odhodu Viljema II. iz Rusije, carino v Rusiji ravno proti Nemčiji znatno povišali, da Nemci ne morejo lahko prodajati svoje izdelke, pa se zopet — jezé, a ruski producenti se — veselé: heute roth, morgen todt. — C.

Ruski kružok v Holešove. Pred letom so se v Holeševu v Moravi nekateri rodoljubi zjediniili v tem, da bi se vadili v ruskem jeziku, gojili rusko literaturo ter seznanjali se s kulturnim življenjem ruskega naroda. V ta namen so si osnovali „ruski krožek“, ki ga je namestništvo tudi dovolilo. Shajali so se vsak teden na čitanje ruskih knjig; včasih so se vršila predavanja iz ruske književnosti. Začetkom l. 1889. je okr. glavarstvo Holešovsko prepovedalo ta krožek, sklicajoč se na poseben § od 1850. Isto tako je odobrilo namestništvo to prepoved. Predsedništvo se je obrnilo do naučnega in notranjega ministerstva, kakor tudi na najviše upravno sodišče; določilo se je tu krožku v ugodnem zmislu. S teh instancij se zameta sklicevanje na § 9. ces. naredbe od 27. aprila 1850, št. 309. Sredstva, katerih se poslužuje krožek, so dovoljena v § 2. pravil ter ne spadajo pod šolsko nadzorstvo. S tem je stopil „kružok“ zopet v življenje.

Blagotvorniteljno občestvo v Petrogradu je določilo po povodnji poškodovanim Čehom v pomoč 1000 rubljev dopdore; izreklo je, da ta podpora je namenjena izključno prebivalstvu češke narodnosti.

Srbija. Volitve so se izvršile v največem redu. Radikalci so sijajno zmagali. Izbranih 113 radikalcev, 17 liberalcev, 2 naprednjaka. Radikalci so imeli povsod absolutno večino; liberalci so imeli ravno toliko glasov, da so prodrli na dotičnih krajih. Garašanin je jedva vspel. Belgrad je izbral Nikolo Pašića, še dva radikalca in vodjo liberalcev Avakumovića. Belgradčani so priredili sijajno bakljado Pašiću; ta je rekel, da radikalci bodo umeli očuvati ustavne slobode, za koje so se borili; zato jim garantuje celi srbski narod, koji stoji za radikalce. Veliko je oduševljenje v narodu. S to zmago, ki je v resnici zmaga narodova, je zajedno srbski narod z nova zrušil spletke od raznih stanij; največi vdarec je ta zmaga za razkralja Milana, ki, kakor je takoj sodil srbski narod je prišel v Srbijo, da bi izpodkopal tla sedanji vladi. Posrečilo se mu ni; s tem je izgubil pri narodu, pa tudi pri onih, ki so ga podpirali ali hoteli še podpirati. Objektivno sodeči politiki menijo, da nadaljnje bivanje Milanovo ni več možno v Srbiji; vlada bo pa tudi skrbela, da se ustava ne bo rušila.

Srbsko-pravoslavni sinod se sestane 27. okt. v Sr. Karlovcu; pretresale se bodo med drugim naredbe ogrske vlade od l. 1879.

V baltičkih pokrajinah se prizadeva ruska vlada povrniti poprejšnje slovansko lice, v šole in urade uvaja ruski jezik. Poslednji čas je zaukazala, da morajo tudi občinska starestinstva uradovati po ruski. Zapadni Slovani malo vedó, da je peščica nemških baronov in vitezov polagoma zavladala nad večino nenemškega prebivalstva ter ravnala s tem, kakor da bi bilo v teh zemljah vse nemško. Nemške novine pa presukavajo stvari, kakor da bi Rusija rusila baltičske kraje; to je ista taktika, kakor ta, da trdijo, da se južna Štajerska ali Moravska itd. slavizuje, v tem ko je v dotičnih deželah ali deželnih kosih malo ne izključno slovansko prebivalstvo. Ni davno, kar smo govorili z mladim Nemcem iz baltičskih dežel; ta je sam priznal, da Nemcev je le malo, niti petina vsega prebivalstva. Pristavil je, da v Drptu etc. se uči tudi mnogo ruskih Poljakov, ki so vsi gmotno dobro podprti. Taka izjava je od nemške strani priznana, od avstrijskih Poljakov pa tajeno dejstvo, da so se ruski Poljaki jako povzdignili gmotno. A oni, ki potujejo preko Varšave, vidijo v tem mestu, da so povsod samo poljski napisi, da je vse poljsko, kljubu temu, da ima v Varšavi ruski guverner svoj sedež. Vse to dokazuje, da Rusija ne tujči, ampak napreduje jedino v tem, da vstvarja stvari, kakor odgovarjajo razmeram; kjer ni Nemcev, nočejo, da bi se nemčilo ali uradovalo in učilo nemški, in kjer je poljsko prebivalstvo, dopušča poljščino. To velja vsaj za redne čase in razmere; proti prekucuhom, se ve da je ravnati drugače.

Proračun obeh Bolgarij koj po zdinenjenji 1886. l. bil je: 47,150.916 levov s 159.233 l. prebitka dohodkov nad razhodi. A l. 1890. iznaša proračun 81,093.173 l. s 8,544.145 levov deficita. K temu moramo prišteti 1) 60,000.000 l. dolga za nakup Ruščuk-Varnenske železnice. 2) 20,350.000 levov zaostala dača Turski. 3) 30,000 000 l. dolžni so Länderbanki. 4) Za izredne vojaške potrebe je sobranje bilo dalo 22,500 000 l. A pred plovdisko ustajo Bolgarija ni imela nikakega dolga, mari je bilo v blagajni 20,000.000 l. gotovega denarja v rezervi.

Črna Gora. Knez Nikita je zaukazal uvesti pouk ruščine po vseh črnogorskih šolah kot obvezen predmet. — Car Aleksander je podaril knezu Nikiti veliko trgovinsko ladijo vrednosti 300.000 rubljev. Slovanski nasprotniki so hoteli ta dar sumničiti, češ. da je ladija pripravna tudi za vojno, ter da bi bila zaradi tega prepovedan sad, v nasprotju z Berolinskim traktatom.

Seljenje Pribaltičskih Nemcev na južno Štajersko se ima vršiti, kakor poročajo in priporočajo razni nemški listi. No, Pribaltičskim Nemcem se ne godi slabo, da bi se morali preseljevati na slovenske kraje, od koder se narod sam preseljuje v druge kraje. Ali nemška politika skuša pospeševati naseljenje po slovenskih pokrajinah, da bi bil toliko hitreje dozidan znani nemški most do Adrije „Südmark“, nemški „Schulverein“ in drugi naporu kažejo dejstveno na to namero, kakoršno mi vidimo tudi v tem, da hočejo nemške ladije delati konkurencijo jako nedostatnemu Lloydju po raznih črtah adrijskega in sredozemskega morja. No, nekateri krogi, ki bi jo morali sukati v svojem interesu, se tega še veselí; zato tudi ukrepajo vse drugo, samo da ne podpirajo in branijo ob Adriji slovanskega življa.

Carigrajski patrijarh je dal zapreti vse pravoslavne cerkve v Turčiji zastran tega, da je sultan imenoval bolgarske škofe za Macedonijo ter s tem rušil prava patrijarha v Carigradu. Ta odredba patriarhova utegne pro-

vzročiti mnogo zmešnjav. Nemški listi zasukavajo stvar takó, kakor da bi bila Rusija za tem. Znano pa je, kakó intrigujejo slovanski neprijatelji pri Porti.

Razširjenje jezikov. Najbolj razširjen je jezik kitajski, ki ga govori okolo 400 milijonov ljudi; njemu sledi jezik indijski s 100 milijoni, jezik angleški s 100 milijoni, ruski s 70 milijoni (drugi najbolj razširjeni evropski jezik), španski z 52 milijoni, francoski z 51 milijoni, nemški s 50 milijoni.

KNJIŽEVNOST.

Slovanstvo ve svých zpěvech. Díl V. Пѣсне югославенске. Kniha VIII. Černohorské. Sešit a 51. Sbírá, harmonisuje a vydáva Ludvík Kuba v Poděbradech (na Češkem). S tem zvezkom je začel g. Kuba priobčevati črnogorske pesmi, katere bodo pomeščene v 4 snopičih. Kubačeva zbirka obseza le malo črnogorskih pesmi; te imenuje g. Kuba klasične. Nabral jih je z večine sam med narodom: izdá jih posebe kot „Črnogorski Album“, ki bo stal s poštnino nevezan 2, vezan pa 3 gld. Naznanja, da se razpošiljajo sedaj „Desky na písne slovinské“ (s pošto po 70 kr.) Hrvaški listi opozarjajo sedaj, ko je začel priobčevati Kuba hrvaške in srbske pesmi, da se dobiva Kubačeva zbirka po jako znižani ceni za 8 gld., v tem ko je stala poprej nad 20 gld. Slovenci in druge Slovane je opominjati, da naj se poslužijo prelepe prilike, da si priskrbe tudi fundamentalna dela Kubačeva. Kubač je in ostane prvi strokovnjak, ki je najgloblje posegel v duh jugoslovanskih pesmi; umetniki in teoretiki poznih rodov bodo zajemali iz zakladov, ki jih je izkopal izmed naroda in iz teorij, katere je osnoval na podstavi teh zakladov.

Viděnské punktace o školach menšin. Napisal Karel Adámk. V Chrudimi 1890. Nakladem St. Pospíšila zetě. Cena 26 kr. Ta spis je uvaževati tudi Slovincem, ki se utegnejo tudi baviti z vprašanjem o šolah manjšin.

České album. Sbíрка podobizen předních spisovatelů a spisovatelek českých, učenců, mužů i žen práce, kteří život svůj zasvětili ku povznesení národa svého. Vydává Jos. R. Vilímek, pořádá Karel V. Rais, Kreslí Jan Vilímek. Sešit 1: Boleslav Jablonský. Cena 35 kr.

Jak piši historii českého umění. Kritilka úvaha, kterou o Neuwirthove dile „Geschichte der christlichen Kunst bis zum Aussterben der Přemysliden“ napsal Josef Braniš. V Hofe Kutné tiskem a nákladem firmi Karel Šolc. Ta kritični spis kaže na posebnem polju, kakó pačijo nemški historiki zgodovino Slovanom na škodo. Braniš očita tu nemškemu pisatelju, da je zajemal iz samo nemških knjig in spisov, ki so že ovrženi; kaže se mu, da je napravil celo knjigo napak, in je njegov spis poštevatil agitatorskim. Napačno je n. pr. trjenje, kakor da bi bili prišli nemški kolonisti v Čehe z umetniškimi namerami; temveč je resnica, da so prišli iskat kruha, in njih namen je bil bolj fiskalen, nego kulturn. Nemški kolonisti niso prihajali v Čehe širit kulturo, ampak so utekali iz krajev, kjer je vladalo pestno pravo, pred gnetom državnih knezov, da bi v Čedah pod brambo zakonov in trdnih dogovorov našli varniše življenje. Braniš je storil narodno delo, da je razkril hibe Neuwirthovega spisa.

Slovanské vyšívání. Deset listů předloh pro vyšívání křížkové od prof. J. Símy. V Jaromiři, 1890. Nakladem

českého nakladatelského ústavu a knihtiskárny F. Popelky Cena 30 kr. To delo je jako praktično zasnovano za porabo šolsko.

Cirkevni dějiny české. Vedle pramenů původních vypravuje František Vacek, kněz arcidiecéze pražské. Díl I. Doba nejstarší až do konce X. století. V Praze, nakladem Edvarda Beauforta 1890. To knjiго, ki je spisana mirno, brez strankarstva, na osnovi izvirnih spisov, bi priporočali na prvem mestu čitateljem, ki so sorodnega duha z dr. Mahničem na Slovenskem. Spisal jo je duhovnik in sicer takó, da govori samo viri; on se vzdruže lastne sodbe, kar je dandanes umevno pri duhovniku, ki mu je poštovati razne razmere v Avstro-Ogerski. Jako marljivo poroča o prihodu bratov sv. Cirila in Metoda na Moravo. I- navedenih virov je razvideti, zakaj je šlo tedaj, da se je prebivalstvo držalo slovanske cerkve, in da se je upiralo nemškemu življu, hi je hotel prodreti s pomočjo latinske cerkve. To dobo je razložil avtor podrobno in prepričalno. Jednako vrlo sporoča o dobi Borivojevi v Čeah, o Vaclavu Svetem, ki ga je bila vzgojila sv. Ludmila v cerkvi slovanski, po kateri je prejel kot deček tudi postrizenje. Pozneje pa je bil učen v duhu latinskem na Budči. Nadalje poroča o biskupovanju Detmarovem, o življenju sv. Vojteha. Itd. Delo to je takó temeljito in krasno, da z veseljem pričakujejo nadaljevanja. Mi smo še posebe radi videli, da je ravno duhovnik prevzel spisovanje cerkvene zgodovine češke, ki je znamenita za Čeha in za vse Slovane, in to še pesebe v sedanjí dobi, ko bi slovanski nasprotniki radi zatlačili vsak sled slovanske prošlosti cirilometodjske cerkve.

Vlasta. Sbirka smíšených sborů s průvodem písna. 1. (Druhe vydání). Jan. Malát: Zpěvy lidu českého. I. Směs z národních písni českých v Čeah, na Moravě. ve Slezsku a na Slovensku. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbanek. Oena 1 gld. 50 kr.

Prodana nevěsta. Prostonárodní opera. Složil B. Smetana. Směs pro piano na 2 ruce ve snadnem slohu upravil Jos. Šov. Svazek I. a II. Druhé vydání. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbanek. Cena 1 gld. 50 kr.

Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. až do konce třicetileté války (1637—1648). Sepsal dr. Ant. Rezek, ř. v. profesor při c. k. české universitě. V Praze 1890. Nakladatel J. L. Kober. Cena 3 gld. 80 kr.

Moravské ornamenty. Sešit II. Na kámen kreslila Madlénka Vanklova. Videň 1890. Tiskem c. kr. dvorní a státní tiskárny. To je zopet znamenito delo znanstvene vrednosti, velikega pomena za ovedenje slovanske kulture. Založil je to delo Musejní spolek v Olomucu, kakor I. del, o katerem je sporočal lani „Sl. Svet“. Slovani, ki se zanimajo za prava slovanska dela, so težko čakali na nadaljevanje, ki se je bilo obečalo lani; no sedaj bodo zopet veseli tega prekrasnega daru. Več o teh ornamentih spregovorimo prilično; za sedaj samo najiskrenejše priporočamo slovanskim rodoljubom, naj se kar možno obilo naročajo na to izdanje, po katerem, kakor po I. delu, bodo sezali tudi naobraženci drugih narodov.

„Ime Hrvat u historiji slovanskih naroda.“ Pod tem zaglavjem je priobčil hrvaški historik Vjekoslav Klaić posebno studijo, ki je prvi del večega dela o Hrvatih in Hrvaški. Stoji 40 kr. ter se dobiva v knjigarni „Dioničke tiskare“ v Zagrebu. Ta studija je bila priobčena najprej letos v „Vencu“; v tem listu bo sledilo tudi nadaljevanje tega dela. „Vencac“ jako toplo priporoča to knjižico. Zanimiva je tudi za Slovence; no soditi bo možno o stvari, ko se priobči celo delo.

„Русский Соловей“ (Russkij Solovjej). Pod tem naslovom je izšla zbirka narodnih pesmij, katere je zbral Mihail Andrejevič Vrabelj med ruskim narodom na Ogerskem, ter je tako otel mnogo narodnih svetinj pozabnosti. Cena izdanja, prostirajočega se do 11 tiskovnih pol in preskrbljenega s podobno ogro-ruskega pesnika A. V. Duhnoviča, je samo 60 kr. Naroča se knjiga v tiskarni „Kelet“ v Ungbaru ali pa pri izdatelju M. A. Vrablju v Bač Keresturu. Bačskij komitat na Oggerskem.

Lemoonac Matije crneke (Ljetopis Matice Srpske), knjiga 192. (1890, drugi snopič) ima med drugim naslednjo vsebino: Istorijsko kritički pregled sloveno-srpske gramatike do godine 1847. Napisao Gjorgje Magarašević (Svršetak); Treba-li da nam je književnost patriotska? Od Marka Cara; — Književnost; Na selu i prelu. Slike i prilike iz srpskog narodnog života. Napisao P. Adamov. Ocena A. Pejinovića; Glasnik iz srpskog in slovenskog sveta: Proslava 40-godišnjeg književnog rada Zmaj-Jovana Jovanovića u „Kišaludijevom društvu“ v Budim-Pešti. Razpravo: „Treba li, da nam je književnost patriotska“ priporočati je slovanskim leposlovnim pisateljem v obče, da se izognejo napačnim potem in načelom pri sestavi svojih del.

„Памяти Николая Михайловича Пржевальскаго.“ (Pamjati Nikolajeviča Mihajloviča Prževalskago). Izd. Imperatorskago geografičeskago občestva. S portretom. Kakor znano, je bil nedavno umrlí Prževalskij jeden najslavnejših popotnikov sedanje dobe, ki ima velike zasluge vsled raziskavanja azijskih zemelj. Rusija mu je, kakor je bilo omenjeno tudi v našem listu, napravila tam, kjer je želel, dostojen spomenik.

„Косовска битка“ (Kosovska bitka, 15. jun. 1389. g.) Pod tem naslovom je priobčil v 5. zvezku „Ratnika“, lista za vojne nauke, novosti i književnosti, ki izhaja v Belgradu, vojno-historijsko razpravo z 2 kartama, 4 načrti (plani) in 1 črtežem Jovan Mišković, generalštabni polkovnik. To delo je najobširniši in najpopolnši opis žalostne, a slavne bitke, v kateri je propadlo Srbom carstvo in gospodstvo. Cena je 3 dinarje.

Балканска царина. (Balkanska carica), kakorno, zna je proslavljena drama kneza junaka in pesnika Nikole I. To delo je v mnogih glavnih pojavah uglasbil učitelj Dionisij de Samo-San Giorgio, in izhaja v založbi C. Schmidla et Co. v Trstu Trdijo, da je glasba v narodnem slovanskem duhu, ter da jo hvalijo ne samo občinstvo, ampak tudi veščaki. Izda se to delo tudi za glasove in glasovir, in bo obsežalo okolu 300 stranij na finem papirju, z okusnim hromo-litografskim zavitkom ter bo stalo 8 gld.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld., in za četrt leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijakе stane celoletno 3 gld. 60 kr. pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.

Tisk „Narodne Tiskarne“. — Izdajatelj in lastnik: Fran Podgornik. — Urednik: Fran Nedeljko.